3 NEWSLETTER

ISSUE №2-3, 2020

ВІСНИК ПАРЛЯМЕНТАРНОЇ ПРОГРАМИ "КАНАДА-УКРАЇНА"

Оратор та колишній Державний секретар Сполучених Штатів Америки, Вільям Дженнінгс Браян (1860–1925), сказав: "Досвід і спостереження — це найбільше джерело мудрості". Я думаю, якби цей американський державний діяч знав про існування Парламентарної Програми "Канада – Україна" (ППКУ) та важливість досвіду та спостережень, які можна отримати від цієї програми, він додав би до цього твердження слова, "це також збагачує вашу особистість, змінює багато ваших уявлень і дає впевненість, що ти можеш чогось досягти в цьому житті".

Світлана Тарабан – ППКУ 1996.
4-й курс мовознавство, Запорізький національний технічний університет,
Інтерн 1996 року до Джона Каммінса, члена парламенту від округу Дельта,
Британська Колумбія

"Є ще інший сценарій розвитку для України,
більш позитивний, з вільною системою.
Такий, де молодь в молодій країні кидає всі сили
на те, аби нарешті вирватися з пастки свого минулого."

Вільям Б. Тейлор
Надзвичайний і повноважний посол США в Україні
2006–2009 та 2019–2020

Стажери та випускники CUPP 2019, Юрій та Антін Кушнір разом із директором CUPP - Ігорем Бардином на святкуванні Українського дня у 2019 р.

ЗМІСТ: третя частина

Глобальний проєкт інтерв'ю з

4 Юрієй Шимком

18 Аскольдом Лозинським

24 Наталею Романенко

28 Василем Сидоренко

34 Борисом Сірським

40 Євгеном Цибуленко

Безкорупційна Україна: державні органи, суспільна свідомість, радянське минуле

44

інтерв'ю з

50 Данилом Гайдамахом

Україномовний довоєнний Харків у фотографіях

54

Незалежній Україні - Незалежний правопис!

56

1991 ПАРЛЯМЕНТАРНА ПРОГРАМА „КАНАДА-УКРАЇНА" 2020

16 липня 1990 року Верховною Радою Української РСР була прийнята Декларація про державний суверенітет України, яка проголосила визнання Парламентом потреби будувати українську державу відповідно до принципів верховенства права.

24 серпня 1991 року Верховна Рада України прийняла Акт проголошення незалежності України, який українці підтримали під час референдуму 1 грудня 1991 року. Того ж року, канадці відсвяткували 100-ту річницю іміґрації українців до Канади. Задля святкування такої знакової події в історії Канади канадські організації запланували різноманітні програми та проєкти.

Фундація Катедри українознавчих сту дій Торонтського університету відзначила 100-річчя іміґрації українців до Канади створенням Парламентарної Програми «Канада-Україна» (ППКУ).

ППКУ надає можливість студентам спостерігати за демократичним управлінням та отримувати досвід, якимкористувались покоління канадських, американських та західньоевропейських студентів.

З 1991 року понад 1000 студентів пройшли стажування в ППКУ та конференціях «Модель для України» в університетах Оттави, Торонто, Вашингтону, США, Оксфорду, Великобританії, Львова та Києва.

В перший рік існування програми у 1991 році, д-р Кріс Ексворті з Нової демократичної партії Канади привітав свого нового стажера Івана Ткаченко. Джессі Фліс з Ліберальної партії привітав свою стажерку Мар'яну Драч. Алан Редвей з Прогресивно-консервативної партії Канади привітав свою нову стажерку Соломію Хмару.

Цього року в рамках ППКУ 2020 члени Парляменту Канади вітатимуть українських студентів з університетів України, Франції, Німеччини, Словаччини, Норвегії, Туреччини та Польщі.

У 2020 році ППКУ святкуватиме свою 30-ту річницю стажування в Парляменті Канади.

Ми завжди відкриті для співпраці з усіма стажерами ППКУ!

Chair of Ukrainian Studies Foundation
620 Spadina Avenue, Toronto, Ontario, Canada M5S 2H4
tel: (416) 234.9111, fax: (416) 234.9114

CUPPCANADA
www.katedra.org

1й ряд: Микола Антонюк, Павло Бриляк, Богдан Колченко. 2й ряд: Марина Ларіна, Наталія Лаврова, Юрій Кушнір, Анна Мисишин, Ігор Бардин, Софія Кузмінська, Христина Михасюк, Юлія Голопотелюк, Валентина Каліч, Вікторія Чуменко. 3й ряд: Антін Кушнір, Максим Дворовий, Максим Джигун, Богдан Пучков.

ГЛОБАЛЬНИЙ ПРОЄКТ

інтерв'ю діаспори

інтерв'ю провів: Денис ДМИТРЕНКО
Університет Тарту (Естонія), CUPP 2021

інтерв'ю з

Леонідом Трегубом

місце проживання: Литва

Леонід Трегуб - діяч української діаспори в Литві, голова Асоціації прибалтійських українців член ради національних громад (Литва). У 1989 році – один із засновників Громади українців Литви (ГУК). З 2010 року - голова Асоціації прибалтійських українців місті Клайпеда у 2019 році нагороджений хрестом Івана Мазепи за вагомий внесок у вшанування пам'яті жертв Голодомору в Україні.

Доброго дня, пане Леоніде. Розкажіть, будь ласка, вашу особисту історію переїзду в Литву.

Після служби офіцером в Радянській армії (у 1958-1986 роках), в тому числі на території Прибалтики, залишився в Литві.

Завжди брав активну участь в громадському житті. В кінці так званої Перебудови активно, публічно підтримав національне відродження та відновлення державної незалежності Литви і України, за що в 1991 році постановою Ради Міністрів СРСР був позбавлений заслуженої військової пенсії. Та це ще більше зміцнило мене в моїх переконаннях і в моїй участі в громадській діяльності.

Розкажіть, будь ласка, коротко історію вашої організації (Асоціації прибалтійських українців м. Клайпеда) і української діаспори в Литві.

В 1989 році були утворені Громада українців Литви та осередки в інших містах, зокрема, в Клайпеді. Українська громада була утворена в жовтні 1989 року у Вільнюсі, в результаті установчої конференції. Були представники з Вільнюса, Каунаса, Клайпеди та інших міст. Хоча, українська громада у Вільнюсі, з такою назвою, була зареєстрована ще у грудні 1988 року. Ініціаторами були Василь Капкан, Іван Юзич, Андрій Рой, Людмила Жильцова, Надія Непорожня, Роман та Оксана Ластов'яки, Ірина Ільницька, Анатолій Огієнко, Юрій Паньків, Валентина Кукянєнє, Микола Станович, Олександр Авраменко, Степан Лущевич, Ольга Градаускенє і я.

Громада українців Клайпеди (ГУК) проводила широку діяльність по збереженню українськості в наших співвітчизниках. На початку 2000-х років, коли я передав головування новому керівництву, там виникали неодноразові непорозуміння, що призвело до утворення декількох окремих автономних осередків. Об'єднанню їх заважали неповне розуміння сутності української національної ідеї та дріб'язковість власних амбіцій... А коли відзначали 20-річчя ГУК,

Леонід Трегуб (зліва) отримує Відзнаку Президента України — Хрест Івана Мазепи від Посла України у Литовській Республіці Володимира Яценківського.

2019 рік

було прийнято рішення створити об'єднуючу організацію, не скасовуючи вже існуючі. В травні 2010 року була зареєстрована Асоціація прибалтійських українців, куди вступили дві організації, а інші ще роздумують...

Ви знаєте, чи існували українські організації в Литві до 1989 року?

В 30-х роках XX століття в Каунасі (тодішня столиця Литви) існувала українська громада.

Не знаєте, якою, приблизно, є чисельність української діаспори в Литві?

Біля 30-ти тисяч чоловік. Але в останні роки її чисельність зростає завдяки новій хвилі трудової міграції.

Скільки членів зараз налічує ваша організація (Асоціація прибалтійських українців)?

Понад три десятки чоловік.

Які основні напрямки діяльності вашої організації?

Культурно-просвітницька. В рамках культурно-просвітницької діяльності проводимо майже щомісячно літературно-історичний огляд "Український календар", де відзначаємо визначні дати та діячів української історії і культури, організовуємо виставки, зустрічі, "круглі столи" і так далі.

На вашу думку, чи існує ймовірність зникнення української діаспори в Литві через 20-30 років? Все можливе. Світ мінливий. Але сподіваюсь, що не зникне...

Які, на вашу думку, головні виклики зараз стоять перед вашою організацією і українською діаспорою в Литві? В період глобалізації майже всі виклики, які постають перед людством, в тій чи іншій мірі стосуються і національно-культурних об'єднань.

Які плани і цілі у вашої організації на майбутнє?

Продовжувати нашу культурно-просвітницьку діяльність з метою зміцнювати переконання і усвідомлення своєї української ідентичності та гідно представляти її поміж людей, з якими проживаєш поруч. CUPP

www.katedra.org

See: MEDIA - Go to Newsletters

CUPP Newsletters were first published in 1995, and have continued to be published annually and sometimes semiannually. Copies of the Newsletters are archived in the Library of the Parliament of Canada. Additionally, programs of Ukrainian Day on Parliament Hill are published by CUPP Interns and are also archived in the Library.

інтерв'ю з

Наталею Пошивайло-Таулер

місце проживання: Нова Зеландія

Коротко про себе. Я Наталя Пошивайло-Таулер, народилася і виросла в Полтаві. Спершу отримала освіту в Україні, яку потім продовжила в Новій Зеландії та Австралії. З 1997 до 2013 р. проживала в Новій Зеландії і брала активну участь у роботі української громади. У 2010-2013 рр. була Головою Об'єднання Українців Нової Зеландії (Північні регіони) (там є Об'єднання південних регіонів, також є громада в м. Веллінгтон та в м. Палмерстон-Норт, де є Educational Trust. Тобто є чотири громади, але громада, яку я очолювала – була перша яка утворилась. Точніше перед цим там також була громада українців, але ця саме поновилась. З 2013 р. переїхала до Мельбурна, Австралія. Зараз працюю спеціалістом по написанню тендерів у Технологічному Інституті Бокс Хіл. В листопаді 2018 року мене було обрано регіональним Віце-президентом Світового Конґресу Українців у Східній, Південній та Південно-Східній Азії, Океанії та Африці (Австралія, Єгипет, Індія, Малайзія, Мозамбік, Нова Зеландія, Об'єднані Арабські Емірати, Південно-Африканська Республіка, Сінґапур, Таїланд, Туніс).

Громадська діяльність. Коли я тільки приїхала, я не могла знайти українців, бо вони не були згуртовані і були старші люди, яких я знала. Тоді я жила в м. Веллінгтон. В 2003 році ми переїхали в м. Окленд – там ми познайомились ще з кількома українцями, там же була українська танцювальна група, куди ми водили дітей. Під час Помаранчевої революції якраз сформувалась громада (можна сказати втретє). Адже різні люди приходили – займались громадою, але не завжди воно складалось, бо часто рушійною силою є управа, комітет громади та її лідери. Якщо ж ідуть ключові пресоналії з якогось об'єднання, то воно запросто може розвалитись. Бо будь-яка волонтерська громадська діяльність здійснюється виняткова на ентузіазмі, і не багато людей хочуть за це всерйоз братись і віддавати цьому свій час та сили.

В 2017 році я подарувала колекцію діаспорських листівок в музей родини Кричевських, до одна з авторок цих листівок - Катерина-Лінда Кричевська, яка жила в Охайо, Клівленд. Листівки феноменальні, починаючи від шрифтів, орнаменту, нотів до колядок. Більше того, тут є багато унікальних грамплатівок, на яких записані твори українських бандуристів.

Тут багато є матеріалу для досліджень і хотілось би, щоб це розвивалось, щоб здобутки спадщини поширювалось. Адже можна вивчати і взірці мови і навіть суто з технічної точки зору - метод письма, друкування. І я переконана, що найдуться зацікавлені в цьому люди і кошти на

такий проект, адже це величезний масивний пласт законсервованої в таких творах української культури. Це був масовий унфікований підхід до культурного життя української общини тут. Це цікаво ще з такої точки зору, що тут в Австралії, Новій Зеландії українці могли зберігати та розвивати свою культуру, вони не зазнали культурного впливу Радянського Союзу. Більше того, деякі твори саме були вивезені в рукописах з Радянського Союзу реалізовані завдяки українській діаспорі тут

Коли я була Головою української громади в Окланді, то я мала можливість ознайомитись з книгами, які зберігали старші люди громади в Окленді. Приклад: «переклад з ісландської на українську» 1939 рік. Там було 200 000 людей в той час. Це абсолютно свідчить про європейський вектор українства, адже книги – це джерело нації. Висвітлювались різні багатопланові аспекти життя, як-от щодо укладу сім'ї, стосунків.

Так само можна говорити про такі спілки, як Пласт і СУМ. У даний час я є Головним Виховником осередку СУМ у Мельбурні, головою відділу Союзу Українок. Тобто це абсолютно зорганізована націоналістична організація, яка збирає і плекає українську культуру. Дослідження про такі організації потрібно робити і, більше того, поширювати. Це повинна бути інформаційна політика українського уряду. Цим потрібно займатись, про це потрібно говорити. Тому дослідження української діаспори це надзвичайно потрібно.

У 2004 році ми вже говоримо про об'єднання Нової Зеландії-Північ. Перед цим там була зорганізована громада пані Оксаною Ілліч (у 2002 році). Проте, вона не захотіла приймати участь в акціях, пов'язаних з політичними подіями в Україні. Тому ми позвонили на телебачення, в міську раду Окленду, ще в нас був запрошений почесний консул України. Ми підняли прапор України, були помаранчеві прапорці. І в цей же час в м. Крайстчерч, на південому острові Нової Зеландії, теж проходила така ж акція одночасно з нами. Саме це послужило стимулом для формального об'єднання наших громад (м. Окланд та м. Крайстчерч) по Новій Зеландії. Нас розділяє десь 1200 км. Досить велика відстань щоб це тримати в одному місці. І трохи різні завдання, комунікативні методи. І в цей же час в м. Велінгтоні було організовано нашу зустріч. В нас є конституція, реєстрація, була вибрана управа і Голова об'єднання – Гриць Сергієнко потім Володимир Вернигора, потім я – Наталя Пошивайло-Таулер, і от зараз – Тарас Кліш. Фактично ми постійно були в управі, але голови змінювались, обирались виборами. А до цього там була громада в Новій Зеландії.

Хотілось би зупинитись на історії формування громади тут. Варто розуміти, що мали місце хвилі української еміграції. Можна судити про існування геть ранніх слідів українців в Австралії, бо я читала статтю про те, як онук, дід якого родом з Диканьки, служить на полярній станції, а його дід возив коней Приживальського до станції Скота на Південному полюсі. Тобто українці тут точно були на 1884 рік, принаймі, як тимчасові мешканці.

Також тут є книжка «Falling Stars: The Story of Anzacs from Ukraine Elena Govor» (це новозеланські та австралійські війська під командуваннями британських військових під час першої та другої світової). Вона розповідає про роль українців в цих формуваннях. Щоб дібратись сюди українці потрапляли до Владивостока і тоді на кораблях вони шукали, де буде краще жити. І часто ризикували, їхали далі, до Австралії, Нової Зеландії на цукрові плантації. І потім під час Другої світової, вони якраз записались до військ і воювали за британську Корону. Так само було з українцями в Африці. Тобто тільки де були українці – вони йшли воювати і записувались просто «Ім'я, місто (великі, бо села не писали – ніхто не знав)». За такими списочками і можна судити про численність українців в тогочасних військових загонах.

Ключовим фактором для переміщення українців до Нової Зеландії в повоєнний період

стала її політика щодо приймання тимчасово переміщених на постійне поселення. Адже, люди після Другої Світової війни були сконцентровані в таборах тимчасово переміщених дуже довгий час (7 – 8 років). Нова Зеландія була останньою державою з Західного Світу, що пускала до себе.І тому така політика відкритості повпливала на міграцію українців сюди. Звісно, що потім вони могли спокійно вирушити до Австралії.

Про наявність української громади в Новій Зеландії в той час можна достеменно знати з книги І. Ю. Шпитковського «Довкола світу : подорож чотирьох українських католицьких священиків». (Загалом книга розповідає про подорож чотирьох українських священників до таких країн, як: Гаваї, Фіджі, Нова Зеландія, Австралія, Сингапур, Малая, Цейлон, Індія, Кувейт, Ірак, Іран, Сирія, Йорданія, Єгипет, Свята Земля, Туреччина, Італія і Ватикан. В пост-воєнний період до 1967 року, бо вона була видана 1967 року в м. Вінніпег, Канада). Ця українська громада в Новій Зеландії в той час носила назву «Український клуб».

В поствоєнний період українці були влаштовані різноробочими, в основному ліс пиляли. Поселялись своїм селом, бо вони вже в таборах, на кораблях знайомились. Організовували церкву, бібліотеки. Особливо полюбляли хоровий спів. В Новій Зеландії був український театр в м. Веллінгтон. Допомагали одне одному, будували хати. Але люди були дуже кваліфіковані, після першого часу обжитку, вони знаходили себе. Проблема була в тому, що вони довгий час не могли утримати дітей вдома (друге, третє покоління). Не було навчання, лише проф курси. І виходить, що українська громада почала пропадати.

Що визначного було зроблено за цей час (після Оранжевої революції, коли об'єдналась громади Нової Зеландії)?

По-перше, ми випустили декілька марок.

Перша – святкувала річницю еміграції українців в Нову Зеландію (в 54 рік приїхав цей корабель). На цій марці зображено корабель і квіти покутокава – такі червоні з кісточками, це традиційна квітка, яка росте на Різдво. Це офіційно зареєстрована марка, яка є в каталогах.

Але найбільше досягнення, це випущення марки, що відзначає 75-тиріччя Голодомору українців.

Це важливо, б обуло потужне лоббі, щоб українці нічого не випустили. Але в Австралії немає цензурних обмежень, тому нам вдалось. Попри російські намагання не дати нам випустити марку, ми змогли. В той день 2008 року ми підняли прапор України.

Також, коли я була головою громади в Новій Зеландії, ми влаштували величезний концерт на 20-тиріччя незалежності України. Нам вдалось

організувати масштабний захід, виставки, ми запросили писанкаря, бандуриста. Також до нас приїхав гурт «Заграва», який приїхав за також був новозеландський хор з міста Гамільтон, тоді в нас був оперний співак, який працює з Крайстчерч, також були скрипалі з Мельбурна. Концерт був дуже великий, був представник Посольства. Також була місцева влада, члени парламенту, всі були приємно шоковані масштабом такої події. Зараз вектор змінився.

Діяльність громад зараз в Новій Зеландії.

Об'єднання в Новій Зеландії-Північ зараз очолює інша людина, тому і заходи залежать від активності та ресурсів, тих, хто очолює. Там раніше була Українська суботня школа імені Лесі Українки для 11 дітей, я там вчителювала. З 2014 року її немає, бо це велика робота на громадських засадах. Зараз є всі чотири громади активні по-своєму. Громада на Півдні приймають участь і багатонаціональних фестивалях. Також Educational Trust в м. Палмерстон-Норт подали петицію в парламент Нової Зеландії про визнання голодомору українського народу. Вже назбирали більше 2 000 підписів. Метою цього Трасту є поширення інформації про російську агресію на Україну. Також вони представляються Україну на багатонаціональних фестивалях. Я як Віце-президент спілкуюсь з усіма представниками громад, то ми там брошурки розробляли, фільми показували, влаштовували кінопокази. В них є така фішка як організація концертів на День незалежності України.

Росія веде гібридну війну в Україні з початку 2014 року, яка значною мірою відбувається в інформаційному полі. Наскільки сильно це проявляється в Новій Зеландії та Австралії? З яких джерел Ви особисто дізнаєтесь інформацію про події в Україні?

Я не маю в своєму оточенні людей, що споживають контент з російських джерел інформації. Але питання протидії дизінформації піднімається постійно. Ми це постійно обговорюємо, проте єдиного механізму ще не виробили. Часто Посольство Росії в Канбері, Австралія робить такий собі інформаційний вкид, як проплачені статті в такі газети, як: The Guardian, The Edge. Такі великі статті, на дві сторінки. Тоді The Australian Federation of Ukrainian Organisations (AFUO) пише скаргу, випускає прес-реліз, і тоді ця стаття публікує вибачення, заперечення. Тобто йде постійний супротив особливо в інших країнах, як-от: Африка, Індія (де лишилась оця дружба з Росією, як з наступницею Радянського Союзу), то там зовсім іншого штибу потрібна діяльність: дипломатичний діалог, присутність на різних заходах, висвітлення подій в Україні.

Проте я чую багато позитивного, як-от робота Посольства України в Лівані щодо покращення іміджу України. Там влаштовують величезні кінофестивалі, змінився погляд на українців, їхній вклад в культурному в економічному житті цієї держави. Це найкращі амбасадори для України. Тобто варто зрозуміти, що кожен має робити вплив своєю діяльності для протидії.

Одним з найуспішніших прикладів політичної протидії цій інформаційній війні ми можемо знайти тут в Австралії. В нас є окрема Парламентська група Україно-австралійської дружби. Тобто є такий дуже гарний зв'язок з парламентарями в Австралії. Це позитивно впливає на протидію інформаційній війні. В інших країнах немає такої тісної взаємодії між громадами та парламентом.

Чи є Церква об'єднуючи фактором для української громади? Я бачила, що у вас є Українська церква в Австралії, Новій Зеландії та Океанії?

Але зараз її немає в Новій Зеландії. Відверто кажучи, ми говоримо про дуже малу кількість людей, як-от 20-30 людей. Нема для кого.

А от в Австралії є і Українська Автокефальна і Українська Православна церква. Люди кожну неділю ходять. Є церкви, де є громади, де є Український дім, культурний центр. В нас ще є банк «Дністер», там українці акціонери. А всі девіденди йдуть на громаду, на стипендії, на шкільництво.

Який стан співпраці між громадами та урядом України?

До нас приїжджав СУМ, давали концерти, проводили заходи. Тому співпраця між громадами є.

В Австралії та Новій Зеландії є Посольства і відбувається фінансування на різні культурні проекти. Особливо в нових громадах – в Малайзі, Пд. Африці. Наприклад, потрібно лише заповнити заявку, анкету на проведення якогось культурного заходу. Посольство подає це далі в МЗС. І це затверджується далі в Україні, вкладається в бюджет. Тобто ці мінімальні суми все рівно потрібні. Наприклад ми так замовляли партію книг. Посольства добре опікуються громадянами, які стоять на обліку.

Як має розвиватись політика МЗС України щодо закордонних українців?

Завдяки праці пані Ірині Ключковській, директорка Міжнародного інституту освіти, культури та зв`язків з діаспорою, ми маємо хороші підручники. Взагалі діяльність МІОКУ надзвичайно помічна українцям.

Українці закордоном справді дуже люблять Україну і вони готові фінансово вкладати в Україну, повертатись, розвивати. Це якраз дуже корисно, адже ці люди вже мислять по-іншому, вони не знають, що таке корупція.

За словами колишнього міністра закордонних справ України Павла Клімкіна, приблизно один мільйон українців щороку залишає батьківщину. Що може послужити стимулом для українців повернутися на батьківщину?

Українці будуть повертатись, кули будуть гідні умови праці, для розвитку бізнесу та науки.

Чи повинні українські університети, як-от: Національний університет "Києво-Могилянська академія", Український Католицький Університет, Київський університет імені Тараса Шевченка, створити кампуси-філіали, подібно до Нью-Йоркського університету?

Ні, тому що це неефективно. Тут є кафедра україністика в нашому Університеті в Мельбурні. Можливості є, були б люди.

В нас є в Мельбурні школа (вже 65 років). Там є підручники і з України, і з Канади. Тільки треба діти, щоб навчати.

Короткострокові та довгострокові цілі.

Ціль одна – втриматись. Адже старші люди відходять. Більшість українців, які приїздять – це спринтери, адже це високозатратна громадська робота. А от старше покоління – вони якраз марафонці. Як-то кажуть, що українська громада побудувала собі хати за гроші, отримані з ярмарок вареників (по 8 000 на будь-який фестиваль). Питання виживання, пошук нових ентузіастів, які будуть далі це продовжувати, робити ті фестивалі, підтримувати діяльність школи. Українці не забудуть Україну. Під час 2014 року нам перекривали вулиці, щоб ми могли провести акцію проти російської агресії. Ми їздили в Канберу з Автомайданом (33 автівки – 800 км). Тобто це все своїми силами, за свій кошт.

Важливість сильної української діаспори для України.

Якщо буде українська громада, то від цього буде добре Україні, адже ми тут лобіюємо інтереси українців і тому Австралія є великим прихильником України.

Наприклад, показовим є те, що Путін раніше полетів з Австралійського саміту G-20 з Брисбану, Австралія в 2014 році, бо його там засвистіли, влаштували не теплий прийом. Австралія завжди була сильним оплотом українства, прихильником України. Так само Австралія серйозно слідкує за розслідуванням катастрофи MH17 (33 австралійця загинуло). Також ми відправляли кошти на підтримку в Україну від спільного фонду українців тут. CUPP

інтерв'ю провела: Аліна МАРЧЕНКО
інтерн CUPP 2020

інтерв'ю з

Юрієм Кузич

місце проживання: США

Р

Розкажіть, будь ласка, більше про свій особистий та професійний досвід. Чим ви займаєтесь наразі?

Я народився на Україні в Заліщиках підчас так званої першої окупації більшовиками Західної України та з родичами переїхав наприкінці Другої Світової Війни до Німеччини, де перебував у таборі переміщених осіб до 1949 р. Тоді наша родина емігрувала до Америки, до Чикаго, де я закінчив школу. Згодом вступив до Університету за напрямком – медицина, після спеціалізації з загальної хірургії, я перейшов до вивчення кардіоторакальної хірургії. Також відслужив два роки при Американських збройних силах, а тоді приступив до приватної практики.

Я є довічним членом Пласту. В юні роки ходив на суботні курси Українознавства, а в студентські роки належав до кількох українських студентських організацій. Я також є активним членом парафії УГКЦ св. Володимира та Ольги у Чикаго.

З 2008 року майже щорічно відвідую Україну та допомагаю у розбудові кардіохірургії в одній з лікарень Івано-Франківська. 2018-2019 академічного року я став стипендіатом програми Фулбрайта, саме тоді й отримав дипломну медичну освіту в Україні. Тепер на емеритурі.

За межами України було декілька хвиль імміграції. До якої хвилі імміграції Ви належите?

Я належу до третьої хвилі еміграції. Приїхав до Америки у 1949 році.

Якою є користь для України, коли представники діаспори активно закріплюються у тих країнах, до яких вони емігрували?

Українські емігранти підсилюють нашу діаспору та установи, але третя хвиля емігрантів була сильно асимільована. Деякі наші українські організації поступово закриваються. Однак, теперішня четверта хвиля проходить асиміляцію ще скоріше, адже багато хто з емігрантів зовсім не бере участь в українському громадському та культурному житті. Здається, що для України така еміграція не зовсім добра, бо з України виїжджає кваліфікована освічена

робоча сила. Одним з позитивних факторів може бути фінансова підтримка України, бо ці люди найчастіше підтримують свою родину в Україні.

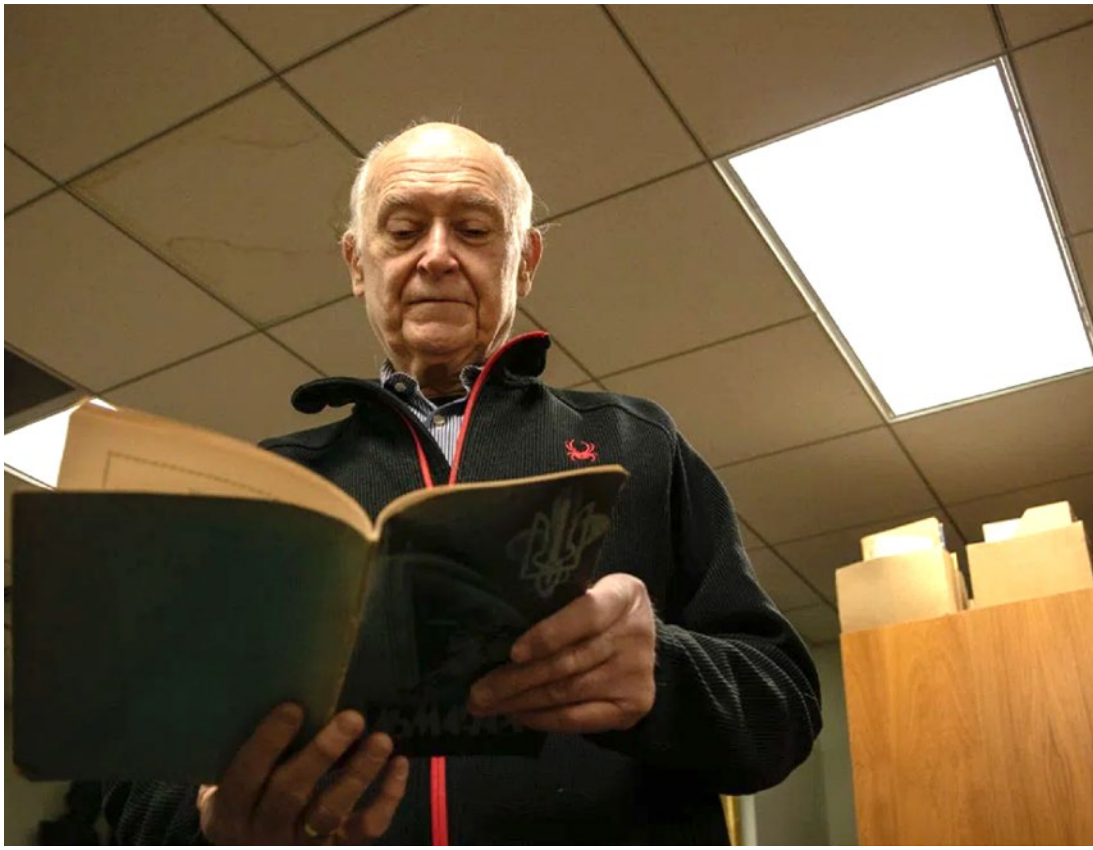

Що ви вважаєте найбільш конструктивним чи довготривалим досягненням діаспори в Канаді?

Оскільки я з Америки, моя відповідь може бути неточною. Однак, перші українські переселенці зробили великий вклад у розбудову Канади. Вони зорали сотні тисяч гектарів землі на канадських преріях та почали вирощувати пшеницю. Вони заснували перші українські церкви, громади та установи до яких приєдналися більш пізні хвилі емігрантів. Також багато з них увійшли у громадське та політичне життя Канади, не забуваючи про своє українське коріння. Багато з них досягли високих посад у Канадському уряді і таким чином сприяли встановленню дружніх відносин з Україною.

Чи важливо вивчати англійську мову в українських школах та університетах? Чи вважаєте ви, що англійська мова повинна бути обов'язковою для загальної та середньої освіти?

Англійська мова на цей час, можна сказати, є універсальна, бо нею користуються майже усі світові установи, нею говорять на всіх офіційних заходах. З цієї причини ця мова повинна вивчатися в українських школах.

Україна має одну з найбільших діаспор у світі, і багато її членів підтримують культурні та економічні зв'язки зі своєю батьківщиною. Чи підтримуєте Ви зв'язок з українською громадою, чи проживають в Україні Ваші родичі?

Я дуже часто спілкуюся та відвідую свою родину та приятелів в Україні. Вони кілька разів також відвідували мене в Америці.

Світове українське співтовариство відіграє вирішальну роль у підтримці національних зусиль з побудови мирної, процвітаючої, сильної та єдиної України. Як би ви, загалом. оцінили співпрацю з урядом України? Чи достатньо використаний потенціал української діаспори?

Думаю що українська держава замало дослуховується до діаспори та замало використовує її потенціал та знання здобуті діаспорою. Часом можна почути, що діаспора

необізнана та не розуміє проблематику в Україні. Забагато на Україні ще радянських стереотипів, які заважають мислити по-новому.

Чи має бути повернення емігрантів на батьківщину пріоритетом для уряду України?

Український уряд повинен докласти якнайбільше зусиль, щоби повернути українців додому. Знання, які вони вивчили та засвоїли, зможуть принести користь українському суспільству. Дуже часто на Україні роблять речі по-старому, адже люди не знають, як можна діяти інакше.

Чи вважаєте ви, що корупція є одним з головних викликів, з яким сьогодні стикається Україна? Або в нашій країні є інші помітні проблеми?

Корупція є настільки невід'ємною частиною суспільства, що люди, часом, навіть не усвідомлюють, наскільки вони корумповані. Здається, не можна нічого досягти без так званого знайомства. Завжди хтось когось знає і тоді треба «віддячитися» за отриману послугу. Інколи вимагають платню за якусь послугу наперед. Одначе люди починають усвідомлювати це, тобто є зміни на краще. Інколи люди не підтримують власний уряд. Прикладом є спроба відхилення від сплати податків, через це й існує така велика «тіньова економіка».

Яку пораду ви можете дати наступним поколінням українців?

Якомога найбільше виїжджати за кордон та навчатися, за прикладом інших країн світу. Згодом отриманий досвід можна імплементувати в Україні. Коли одного разу я запитав молодих українців, як і що вони хотіли б змінити в науці, вони відповіли, що не знають в який спосіб могли б це змінити, бо лише знають той спосіб, який існує. Інколи, складається враження, що українці бачать лише погані аспекти західної культури та поведінки. Також я б порадив не вживати в українській мові так звані «англіцизми», які тепер дуже часто уживають в українських медіа.

інтерв'ю провела: Христина КОРЕЦЬКА
інтерн CUPP 2020

інтерв'ю з

Стефаном Романівим

місце проживання: Австрія

Стефан Романів – громадський та політичний діяч української діяспори, перший заступник Президента Світового конгресу українців, голова комісії з визнання Голодомору геноцидом проти українського народу, Голова Проводу ОУН(б), офіційний представник Торгово-Промислової Палати України в Австралії.

Розкажіть, будь ласка, як ваша родина опинилась в Австралії? Як вдалося зберегти українську мову, звичаї, культуру?

Мій батько народився в Тернополі. Батько виїхав до Німеччини, де він пізнав маму, вони побралися і приїхали до Австралії в 1949 році. В нас була розговірна мова українська і німецька.

Мій батько був активним членом церковної громади, української громади, культурно-політичних діяльностей і так дальше. І мама його підтримувала. Я народився в 1955 році і одружився в 1977 році. Моя дружина Анастазя також українського походження. Її батьки народилися в колишній Югославії, тому що їхні предки виїхали 120 років тому з Галичини в Боснію. Вони також зберегли своє українство і наприклад мій покійний тесть також був активістом української громади протягом свого життя тут в Австралії. В нас є двоє дітей, Петро і Терезка, вони також ходили до української школи, до Спілки Української Молоді (СУМ), до молодечого катедрального хору і так дальше. Вони тепер є одруженими з не українцями. Тобто воно все є ще трудніше тепер. І в нас є 5 внучат. Ми стараємося зберігати традиції. Тепер була Пасха, то ми подбали, що діти мали паску, кошик і так дальше, так дальше.

Тому я думаю, що мене і мою дружину формувала рідна хата, українська церква, українська громада, СУМ. А політично також Організація Українських Націоналістів-Бандерівців. Ми стараємося і надалі зберігати наше українство і помагати Україні тим, чим ми можемо.

Дякую я знаю, що ви є головою Союзу Українських Організацій Австралії. Будь ласка, розкажіть про цю організацію, її заснування і діяльність.

Союз Українських Організацій Австралії (СУОА) – це громадське об'єднання. Наші предки дуже мудро поступили, коли до Австралії приїхали. Вони зрозуміли, що є різні віровизнання, різні політичні думки, різні струкрути і так дальше. Але в них була мета – побудувати та зберегти українську спільноту в Австралії. Також стати допоміжним чинником для України. СУОА об'єднює українців в Австралії. Це означає, що ми маємо 22 крайові надбудови, тобто

організаційні структури. Щоб бути членом українських організацій в Австралії ви мусите мати в трьох осередках свої відділи і тоді мати свої надбудови. Тобто до союзу українських організацій в Австралії входять всі наші церкви, греко-католицького та православної церква, наші молодіжні організації: ПЛАСТ, СУМ, шкільництво, політична діяльність, жіночі організації та інші.

Завданням СУОА є будувати українство: зберігати українську мову, культуру та інше, поширювати її серед австралійського оточення, а також репрезентувати українську громаду перед австралійським урядом. Також бути сполучником між урядовими установами України та Австралії.

Дякую, цей момент мене дуже цікавить. Я читала вашу статтю-звернення до австралійського парламенту щодо України. Розкажіть, будь ласка, про співпрацю з австралійським парламентом на офіційному рівні. Як СУОА працює з парламентом?

Я не люблю починати історію від нас. Я піду трішки назад. Тому що політична діяльність українських організацій в Австралії на самих початках була на досить високому рівні. Наприклад, в 1955 році, відбулась найбільша маніфестація на вулицях Австралії у справі голодомору. Наші батьки на той час були в Австралії лише 5 чи 6 років. Вони вже зуміли зав'язати контакти в австралійському політикумі. Відтак, СУОА на кожному рівні був репрезентативний і презентував українську спільноту. Це потрібно, щоб захищати інтереси українців в Австралії. Тобто українці в Австралії, які платять податки, мають мати надбудову, яка би їх заступала, щоб вони мали всі права. А відносно політики, то СУОА – це організація, яка до 1991 року захищала ту Україну, яка немала своєї незалежності. Тобто СУОА після 1991 року працював над тим, щоби визнати Україну дипломатична та політично.

Наша діяльність тепер продовжується. Ми причетні до того, що була створена австралійсько-українська парламентська група, тобто Australia-Ukraine Parliamentary Group. Крім того, ми лобіювали і постійно лобіюємо такі речі як підтримка України Австралією, санкції проти Росії, наприклад по збиттю літака МН17. Ми також працюємо в економічному секторі, створюємо австралійсько-український нетворкінг по цьому питанню. Ми покликали австралійсько-українську торговельну палату, тобто СОУА старається репрезентувати. Ми маємо добрі зв'язки в міністерстві закордонних справ Австралії.

Варто також зазначити, що кожних 10 років Австралія готує свою зовнішню політику. 2 роки тому було загальне опитування і СОУА зазначили, що Австралія не повинна тісно співпрацювати з Російською Федерації до того часу, поки не вирішиться питання з Україною. І австралійський уряд прийняв нашу пропозицію, Австралія буде досить холодно ставитися до Росії, заки не вирішиться українське питання. Це є наша робота і ми це робимо постійно.

30 квітня 2020 року Верховна Рада прийняла повторну резолюцію в цій справі. СОУА тоді вислала повторне звернення до австралійського політикуму. Але також як перший віце-президент Світового Конгресу Українців (СКУ), я також просив СКУ та всі наші громади по світі, щоб також підтримали цю заяву.

Ми маємо досить добрі зв'язки з австралійським парламентом. Ми співпрацюємо не лише на федеральному рівні, але й на місцевому. Наприклад, тут в штаті Вікторія, де я живу, ми заініціювали в Вікторіянському парламенті те саме – парламентську групу, яка підтримує і захищає Україну і займається справами України і української громади.

Дякую, якщо вертатись трішки до історії. Як відбувалась еміграція в Австралію? Чи були різні хвилі і як кожна з хвиль будувала українські організації в Австралії?

Це дуже добре питання. В Австралії на початку тисяча дев'ятсот якогось там року, вже була мала громада, яка приїхала до Австралії. Це були ті українці, які їхали через Китай і тут опинилися. Але ця громада була маленькою і вони себе не сформулювали. Але вже в 1949 році, після Другої світової війни, наші батьки опинилися в різних

країнах і тоді треба було вибирати переїхати. І в той час Австралія шукала емігрантів, бо для економічного розвитку, для праці їм треба було емігрантів. І тому "Першою Хвилею" вважається міграція 1949 року. В 1949-51 роках почали приїжджати українці через Німеччину. В 1955 році почалась еміграція з колишньої Югославії. Після наша спільнота збільшилась. Еміграція з Югославії продовжилась через війну.

Ми також аргументували з австралійським урядом, щоб відкрити окрему візову категорію для цих людей. Цього не було зроблено, але процедура отримання візи була спрощеною. Нам вдалося привезти українців з колишньої Югославії, які були задіяні в цій війні. Хвилі безпосередньо з України як такої не було.

Після 1991 року люди старалися приїхати в Австралію на пряму з України. В 2000-му році, після олімпіади в Сіднеї, ми мали проблему. Бо не всі з тих, хто приїхав репрезентувати Україну були спортсменами. Вони нам зробили шкоду, я зараз до цього вернуся.

Після 2000 року люди почали їхати напряму з України через бізнесові причини, вони знали мову, а до того еміграція була пов'язаною з family reunion, об'єднанням родин.

Від 1991 року по сьогоднішній день, згідно перепису населення, ми маємо приблизно 13-15 українців, які приїхали з України вже після незалежности.

У 2000 році проблема полягала в тому, що багато "спортсменів" залишилися в Австралії. Україна в очах австралійського парламенту мала вже "black mark", що значно ускладнило подальшу співпрацю і візову політику для українців. Тяжко було отримати візу, бо було вже недовір'я. Уряд не був впевнений, що люди повернуться назад, бо вони вже мали приклад тих, хто приїхав на олімпіаду.

Але ми це побороли. Ми попрацювали. Ми знайшли певні туристичні бюро в Україні, які фактично продавали візи тим людям в 2000-му році. Ми їх попередили, що у випадку неприпинення такої діяльності, ми це все скриємо. Австралійський уряд зазначав, що 37% людей після олімпіади не повернулись. І пересічний відсоток неповерення на батьківщину в Австралії становить – 2,4%. Ми досягли 2,4% також.

До нас приїжджали мистецькі колективи "Не журись" були в нас, "Зорепад", Оксана Білозір, Дмитро Павличко. Вони почали приїжджати і так ми вирівняли цю справу.

Дякую. Мені також цікаво про Світовий Конгрес Українців та комунікацію українців в цілому світі? Наскільки вона ефективна? Які майбутні плани та як розвинути співпрацю між діяспорою в різних точках планети.

СКУ до 1991 року називався Світовим Конгресом Вільних Українців (СКВУ). Ми себе бачили як тими, хто бореться за незалежну Україну і захищає її від Радянського Союзу. Потім СКВУ було переіменовано на СКУ. На сьогоднішній день СКУ має представництво в 64-х країнах світу. Ми маємо 6 регіональних віце-президентів, тобто ми маємо 6 регіонів Східну Європу, Західну Європу, Росію, Австралію, Азію, Америку та Канаду.

Комунікація між нами є надзвичайно ефективною. Наприклад, вчора вечером мали нараду по імміграціних питаннях, по питання 9 травня. Ми минулого тижня мали онлайн-зустріч з міністром Кулибою, з Вадимом Пристайком, з Блаженнішим Епіфанієм, з Блаженнішим Святославом. Наша комунікація на досить високому рівні. Тобто є світові проблеми і ті світові проблеми ми стараємося обговорювати.

Дам вам приклад. Ви знаєте, що через коронавірус в Україну вернулось 1,2-1,4 мільйони українців, то є заробітчани, які виїхали на працю до Європи. Сьогодні постає питання їхнього повернення до праці закордоном. Ви знаєте, що минулого тижня були відголоски про те, що український уряд не буде пускати людей вертатися і так дальше. Ми пролобіювали цю справу і Вадим Пристайко – віце-прем'єр, який відповідає за питання координації корона вірусу, заявив вчора, що Україна буде все робити можливе, щоб ті заробітчани, які хочуть вертатися, могли вернутись до Європи. Тобто ми спільно обговорювали ці справи.

Павло Грот, як президент СКУ чи я як віце-президент СКУ розуміємо, такі питання, які стосуються Австралії, США чи Канади є відмінними від тих питань, які стосуються Європи. Тому ми тримаємо палець на пульсі. Ми поділились ці різні відповідальности. І наша комунікація є якщо не щоденна, то принаймні декілька разів в тиждень ми з кимось говоримо. Наприклад в Німеччині минулого року було зібрано 25 тисяч підписів по питанню визнання голодомору геноцидом. Ми домовились із нашою громадою в Німеччині і з посольством і в Берліні минулого року обговорювали з німецькими високопосадовцями як до тої справи підійти. Тобто якщо виникає якась проблема, то ми стараємося її розв'язувати.

Очевидно, що Канада, Америка, Велика Британнія, Австралія, Нова Зеландія – це один блок нашої праці, бо це англомовний світ. Але є наприклад українська громада в Росії. І ви знаєте, що СКУ – це організація, яка була заборонена в Росії. Ми також тою справою займаємося.

Вернуся до заробітчан. Минулого року в українську економіку через заробітчан перейшло 12 мільйонів доларів. Це зафіксував Нацбанк. А тепер ми не знаємо скільки людей вернеться на працю. Це також відіб'ється на українську економіку. Тому СКУ дивиться за цими справами.

Щодо політичної діяльності, очевидно, що основною проблемою є російська дезінформація. Цього тижня ми починаємо міжнародну акцію, всі наші громади в світі дістали певну інструкцію до кого звертатися стосовно питання безсмертного полку 9-го травня.

Ми маємо офіс у Торонто, а також місію в Києві. Сергій Казначук є директором нашої місії, ми також маємо представника в Брюселі та Вашингтоні.

Дякую. Яким, на вашу думку, є вектор розвитку діяльності діяспори станом на 2020 рік, якою має бути майбутня стратегія?

Якщо говорити до 1991 року, то основною була політична діяльність та здобуття незалежности України. Наприклад, в 1985 році американський конгрес скликав комісію для вивчення питання голодомору та прийняв певні рішення. Це великий успіх.

Натомість в 2020 році ми мусимо зберегти своє українство, бо асиміляція своє робить. Тобто важливим є питання українського шкільництва, молодіжних організацій. Тобто всі ті структури по світі, які працюють, є дуже важливими і нам треба їм допомогти. Як ми можемо допомогти? Наприклад, ми створили міжнародну сітку вчителів суботніх шкіл. І навіть тепер, коли ми говоримо про коронавірус, коли діти сидять вдома, вони можуть вчитись.

Також, самозбереження є дуже важливим. Ми мусимо захищати інтереси українських громад в різних країнах, щоб українські громади мали однакові права з іншими громадами.

Коли ми говоримо про українських заробітчан, які є в Європі, СКУ тепер ставить мету, що треба захищати інтереси цих людей, їхні права, щоб вони не працювали на чорно. Наприклад в таких країнах як Греція та Португалія, є такі

домовленості, які права та людина може мати.

Політично ми хочемо завершення війни, як само як того хоче президент Зеленський, але для нас є важливим не перетин червоних ліній. Бо по-іншому Росія вийде переможцем, а з агресором не можна домовлятись.

Також є питання економічної стабільності та іміджу України в світі. То є ті речі, над якими ми в подальшому будемо працювати.

Дякую. Маю питання стосовно еміграції. Що треба зробити Україні для того, щоб люди залишались тут і повертались?

Батько чи мама покидають сім'ю і їдуть далеко закордон, залишаючи своїх дітей, щоб родина могла вижити, щоб їх прогодувати. Поки в Україні не буде достатньо робочих місць із відповідною заробітною платою, доти люди будуть виїжджати.

Закордоном є багато талановитих українців, які сюди не готові повернутись, бо вертатися до чого? Чи ці фахівці отримуватимуть тут гідну заробітну плату відповідно до свого професіоналізму?

Завдяки іммігрантам та їхнім інвестиціям Україна вже багато років будує свою економіку, має нові робочі місця.

Натомість коронавірус показав цікаву річ, що великим монополістом є Китай і багато фабрик там на сьогоднішній день закриті. І світ залишається без багатьох товарів. Натомість Україні треба думати, що ми можемо виготовляти, оскільки оплата праці тут така сама як в Китаї, інколи навіть нижча.

Що із власного досвіду за багато разів перебування в Украні можете сказати про Україну?

Я об'їхав всю Україну, був доволі багато разів. Можу сказати, що Україна – єдина, від Заходу до Сходу. І ділять нас штучно, це дуже добре робила і продовжу робити Росія. Люди на Заході думають часом, на жаль, що на Сході якісь недоукраїнці. Натомість Схід теж має багато стереотипів. Така думка сформована власне через пропагандистську російську машину.

Щоб це подолати, треба налагоджувати комунацію між людьми з різних куточків України. Я наприклад працював в Донецьку та Луганську, за рік роботи в Луганську університетська молодь самостійно зініціювала виставку про голодомор. Я думаю, що всюди є добрі люди і погані. Це не означає, що мій тато з Тернополя і він більше патріот, ніж хтось з Луганська, це стереотип, який нам нав'язали.

Натомість нам треба турбуватися про те, що мати спільні стандарти, визначені законодавчо. Бо живучи в Україні потрібно дотримуватися українських законів. Особливо це стосується людей, які живуть в Україні, але не є українцями. Я українець, але живу в Австралії, тому дотримуюсь і поважаю австралійські закони. Якщо б в Україні всі цього дотримувались, то не було би інциденту з Лаврою наприклад, де московський патріархат під час карантинних заходів проводить масові Богослужіння на Великдень, не зважаючи на жодні закони. Московський патріархат таким чином йде проти законів України, бо закликає людей молитися.

А як ваша основна робото пов'язана з волонтерською діяльністю в українських організаціях? Чи є якість точки дотику?

То є дуже добре питання. Я скажу так, якби не українська громада, я б не мав тих успіхів, яких здобув. Я очолював комісію багатокультурності в штаті Вікторії. І то не тому, що я Стефан Романів – такий розумний, то тому, що середовище української громади мене сформувало. Я із дитинства був активний, в хорі, в СУМі та інших організаціях і всі свої лідерські навички, які були надважливими для подальшого працевлаштування, я отримав саме в українській громаді. Більше того, згадку про українські організації, ми побачите ледь не в кожному CV українців закордоном, бо це те, що формує людей.

Дякую дуже вам за час та цікаві думки.

Щасливо. CUPP

інтерв'ю з

Андрієм Кузьминим

місце проживання: Данія

Пане Андрію, розкажіть про свою історію переїзду до Данії: як так склалося, чому обрали саме Данію, в якому напрямку хотіли там реалізуватися?

Коли я навчався в університеті в Тернополі, у нас була програма обміну, яка дозволяла студентам поїхати до Великої Британії, Нідерландів або до Данії – на вибір. Гадки не маю, чому я тоді обрав Данію, але сталося саме так, і я приїхав сюди в 2004 році навчатися за обміном. Навчання мало тривати півроку, однак, я дуже швидко захопився тутешнім стилем життя, мені було надзвичайно цікаво, я не хотів так швидко повертатися, тож продовжив програму ще на півроку. Потім, із 2005 по 2008 рік я навчався тут на магістратурі, вивчав фінанси та міжнародний бізнес.

По завершенню навчання мене захопили патріотичні почуття: я гадав, що немає нічого ліпшого, аніж їхати до України та втілювати отримані знання на практиці. Так я і зробив: повернувся в 2008 році – в розпал фінансової кризи, яка в Україні дуже гостро відчувалася. При цьому, мені вдалося отримати в Україні дуже достойну роботу за спеціальністю в провідній міжнародній компанії. Однак, на жаль, під тиском кризи компанія згорнула свою діяльність в Україні – я ж як фінансист дуже гостро відчув брак попиту на ринку праці.

На тлі цих подій я повернувся до Данії, оскільки в мене тут залишилося багато друзів та зв'язків. Знайти роботу було не так вже й складно: я влаштувався працювати в компанію Siemens – вони займаються виробництвом вітряків. Зрештою, затримався в компанії на шість років. Мабуть, працював би там і довше, якби не загорівся мрією подорожувати. Я, власне, завжди про це мріяв, хотів навіть об'їхати навколо світу. Одного дня прокинувся і зрозумів, що життя летить, можна дожити до старості, так і відкладаючи мрії "на потім" – вирішив, що треба діяти зараз, звільнився, зібрав речі і поїхав в Азію. Провів там близько семи місяців, подорожуючи різними країнами – це унікальний досвід.

Після цього знову повернувся до Данії, працював над проектом, зараз теж працюю у сфері бізнесу.

Розкажіть, як виникла Ваша організація "Bevar Ukraine" ("Збережи Україну"): звідки з'явилася ідея, як вдалося зорганізуватися, які основні напрямки діяльності?

Все почалося з Майдану: ми були тут, в Данії, а Майдан був там – в Україні. Скажу відверто, спершу все не здавалося надто серйозним, бо мало хто вірив, що тодішній режим можуть спіткати якісь серйозні зміни, що студентський мітинг може щось змінити. Але згодом туди почали з'їжджатися наші рідні, друзі, та й ми самі там були. А потім почалися розстріли. Знаєте, з того моменту я, як і багато хто з українців, відчув не те, що приналежність до України, я просто готовий був іти на війну. Зрозуміло, що з багатьох причин цього не сталося: може, й сміливості не вистачало,

також думав про своїх батьків, і що вони би цього не пережили.

Натомість, на цій хвилі емоцій, на цьому підйомі 2014 року, коли вже почалися бойові дії, з'явилася ініціатива в Данії: як українці, так і данці готові були об'єднуватися та допомагати. Зрозуміло, що тоді найбільш гостро стояло питання забезпечення військових: ми збирали одяг, медичні препарати, бронежилети, відправляли швидкі на фронт, допомогу госпіталям – словом, усе, що могли зібрати – і відправляли в Україну. Ось так, власне, і виникла наша організація "Bevar Ukraine". Оцінюючи це все ретроспективно, я розумію, що, хоча ті події в Україні були жахливими, але вони змогли пробудити національну свідомість. Мабуть саме з того моменту почалося будівництво української діаспори в Данії: почали утворюватися організації, які згодом об'єдналися в єдину асоціацію – до того ж були лише осередки, пов'язані дружніми, або сімейними зв'язками.

Згодом, наша організація стала розвиватися, люди захопилися цією справою, повірили в неї. Нас надихало спілкування з солдатами, хоча інколи ми на свої очі бачили поламані людські долі. Але стало зрозуміло, що ми зібрали команду, яка реально готова допомагати. Спочатку ми фокусувалися на допомозі військовим, але потроху український уряд взяв ситуацію у свої руки, питання забезпечення військових трохи вирішилося, і ми змогли зосередитися ще й на школах, лікарнях, дитячих будинках, хоспісах, будинках престарілих. Почали набирати масштаби, збирати все більше людей: спочатку нас було близько 150 осіб, а зараз уже приблизно 300-350 – для маленької Данії це досить суттєво.

Власне, ми не претендуємо на те, що надаємо якусь колосально масштабну допомогу – в Україну надходять і в рази більші вантажі. Але нам важливо, перш за все, те, як цей приклад мотивує, надихає людей допомагати. Ми показуємо, що за кордоном живуть не лише українці, які поїхали сюди шукати собі кращої долі, а що тут багато справжніх патріотів, які ніколи не забували про Україну.

Як Вам спала на думку ідея допомогти Україні в боротьбі з коронавірусною хворобою?

Приблизно так, як і з ситуацію після Майдану – ти бачиш, що щось відбувається і розумієш, що треба допомагати.

Насправді, коли ми вирішили зібрати якусь допомогу для боротьби з коронавірусом – у нас не було майже нічого: може, з десяток лікарняних ліжок. Але я поділюся з Вами секретом: ми вже не один раз переконалися, що дива трапляються тоді, коли ти сам починаєш щось робити – все виходить, навіть, якщо спочатку здавалося інакше.

Так сталося і цього разу: я почав телефонувати знайомим медикам, партнерським організаціям в Данії, запитував, чи можуть вони допомогти якимись матеріалами. Все виглядало досить неоптимістично, бо виявилося, що данські лікарні і самі потребували всього того обладнання, засобів захисту – всі були налякані, намагалися створювати резерви "про запас". Зрештою, я зв'язався з данцями, які відправляли допомогу у

Філіппіни, але там сталася якась бюрократична затримка, і вони погодилися віддати частину в Україну. При цьому, віддали вони апарати штучної вентиляції легень (ШВЛи) – ми на таке взагалі не могли сподіватися, це було найдорожче обладнання, яке ми взагалі колись отримували. Після цього, нам ще пощастило отримати в пожертву ще кілька портативних ШВЛів – загалом вийшло більше 30 штук.
Ми й досі точно не знаємо, на яку суму, все ж таки, відправили обладнання, бо, здається, воно вийшло ще дорожчим, ніж ми прораховували. Але абсолютно точно це наша найбільш масштабна партія допомоги на сьогодні.

Паралельно ми відкрили збір коштів на придбання засобів захисту для медиків, зокрема, захисних костюмів. Українці в Данії відреагували дружньо і швидко, тож буквально за пару тижнів ми назбирали більш ніж 7 000 євро, яких вистачило на придбання 253 захисних костюмів. Надзвичайно допомогли контакти з українськими волонтерами, зокрема, із Сергієм Притулою та Анною Гвоздіар, які оперативно знайшли і закупили захисні костюми найкращої якості та забезпечили 17 лікарень в різних частинах України.

Скажіть, будь ласка, а чи є координація щодо отримання допомоги з боку України? Як Ви налагоджуєте співпрацю з українською стороною?

Зазвичай ми працюємо з тими партнерами з України, кого добре знаємо – наприклад, часто співпрацюємо з Міжнародною асоціацією підтримки України. Вона теж об'єднує вихідців із Майдану, ці люди дуже професійні, ми цілком можемо на них покладатися. Це дуже важливо, насправді, бо ефективність надання нами допомоги значною мірою залежить від того, наскільки швидко ми пройдемо бюрократичні процедури, необхідні для її отримання в Україні. Тому треба мати партнерів, які мають досвід та відпрацьований механізм роботи. Інколи ж звертаємося і до місцевих організацій: наприклад, у випадку з протиепідемічними матеріалами, долучилася протестантська церква в Тернополі, вони допомогли організувати все на місці.

З ким ми точно не співпрацюємо щодо отримання допомоги українською стороною – то це політики. Траплялися досить неприємні випадки, коли за рахунок нашої допомоги представники влади намагалися заробити собі політичні дивіденди. Тоді виходить так, що ми ніби стаємо частиною підкупу виборців, впливу на них – це зовсім не наша мета, ми допомагаємо заради допомоги. Звісно, минув якийсь час, поки ми це усвідомили і навчилися уникати подібних ситуацій.

Пане Андрію, як Ви вважаєте, наскільки ефективно уряд України співпрацює з діаспорою? Чи відчували Ви зміни в політиці стосовно діаспори та співпраці з нею зі зміною урядів?

Тут варто розрізняти дві інституції: уряд як уряд і посольство України в Данії. Хоча посольство, звісно, і підпорядковане уряду, його діяльність суттєво відрізняється від урядової. Посольство – це величезна підтримка і допомога тут, на місці. Люди, які там працюють, справжні патріоти, ми з усіма знайомі особисто, товаришуємо, можемо на них розраховувати в будь-якій ситуації.

З урядом же, на жаль, не так легко навести контакти, тому позитивного досвіду явно не вистачає. Кілька разів ми потрапляли в ситуацію, коли представники влади йшли на контакт, обіцяли співпрацю та допомогу, а потім зникали, переставали відповідати на наші звернення. Інколи йшлось про такі, знаєте, досить формальні речі, які особливо б не вимагали від уряду зусиль, але суттєво б допомогли нам залучати благодійну допомогу для України – наприклад, підписання меморандуму про співпрацю – для місцевих меценатів цей "папірець" дуже вагомий, вони значно більш охоче надавали б допомогу тим же українським лікарням.

Є іще більш сумний досвід: інколи через страшну бюрократію прийняття рішень затягується роками, а місцеві данські благодійники через це зневірюються в Україні та відмовляються з нами співпрацювати взагалі. Відповідно, українці втрачають можливість отримати якісну допомогу – і все це через якісь безглузді кадрові питання. Це однозначно дуже прикро і дуже демотивує, як і те,

що в Україні є частина людей, які самі опираються допомозі або ж не вміють нею належним чином скористатися.

Яка, на Вашу думку, основна проблема сучасної української політики, що стримує розвиток України як європейської держави?

Із особистого досвіду можу зазначити одну дуже негативну рису багатьох сучасних українських політиків – брак державотворчої мотивації, переслідування власних інтересів заради швидкого збагачення, замало дій і забагато піару. Ми неодноразово стикалися із ситуаціями, коли представники влади робили якийсь мізерний внесок в організовану нами акцію допомоги українцям і, при цьому, розгортали масштабну інформаційну кампанію в соціальних мережах, подекуди взагалі забуваючи згадати нас. Це, відверто кажучи, просто неприхований обман, і це дуже прикро, оскільки виявляє культуру поведінки українських політиків стосовно виборців: мушу визнати, що вона не надто змінилася протягом останніх років і десятиліть.

Скажу відверто, такі ситуації обурюють людей: як в Україні, так і тут, в Данії. Ми докладаємо величезних зусиль до того, аби втримати наших благодійників, членів нашої організації, аби мотивувати їх працювати далі, незважаючи на такі прикрі випадки, коли їх робота фактично знецінюється публічно. Особисто я, покладаючись на свій досвід, завжди намагаюся пояснювати, що наша мета вища, що ми зосереджуємося на допомозі людям, які її потребують, однак, я розумію волонтерів, які розчаровуються, полишають цю діяльність.

Коли мене питають, чи ми якось реагуємо на таку поведінку політиків, я кажу, що публічна критика, скандали в медіа – це не зовсім те, чим ми би прагнули займатися, на що хотіли би витрачати свої ресурси. Звісно, волонтери на місцях, та і будь-хто охочий можуть висловлюватися, звертати на такі ситуації увагу, я би їх тільки заохочував до цього. Все ж, українці заслуговують на правду.

Пане Андрію, Ви зазначали, що подібні ситуації в Україні певним чином сприяють об'єднанню діаспори, її організації, координації зусиль. Тож яка, на Вашу думку, зараз українська діаспора в Данії, чи вдалося їй зорганізуватися?

Зараз українська діаспора в Данії налічує близько 14 000 осіб. Ми маємо кілька організацій: культурних, спортивних, благодійних. Оскільки ці організації засновували різні люди в різний час, їх діяльність часто могла перетинатися. В один момент ми почали усвідомлювати, що нам потрібна якась координація, що є певні питання й проблеми, які жодна з організацій не може вирішити самостійно.

Великим поштовхом до такої координації став візит до Данії пана Євгена Чолія, президента Світового Конгресу Українців (СКУ), у 2018 році. Звісно, ми й до того знали про СКУ, однак, пан Чолій, виступаючи тут, зміг додати нам мотивації, дійсно, надихнув рухатися вперед, діяти разом.

Ми заснували Асоціацію Українців Данії – сама назва говорить про те, що це вже масштаб не лише Копенгагена, а репрезентація всієї української діаспори в Данії. Функція Асоціації суто координаційна, але завдяки їй нам вдається говорити єдиним голосом і діяти спільно в низці питань: наприклад, організовували пікети біля російського посольства, намагаємося опікуватися проблемами українців, з якими вони можуть тут зіткнутися, можемо робити спільні звернення – у такий спосіб ми більш ефективно допомагаємо українцям та Україні.

Окрім цього, ми, наприклад, проводили День української культури в Данії: були традиційні українські страви, розваги, до нас навіть завітали українські майстри. Це такий собі спосіб зібратися разом нам, українцям, та й трошки познайомити данців з нашою культурою.

Скажіть, будь ласка, а наскільки добре данці знають про Україну? Наскільки якісно висвітлюються ситуації, пов'язані з Україною, в медіа – наприклад, той же російсько-український збройний конфлікт?

Зокрема, щодо війни данці дуже добре обізнані. Насправді, ця тема їм досить близька і зрозуміла, бо вони мали досвід німецької окупації під час Другої світової війни. Тож вони прекрасно розуміють, що

таке маленька країна проти великої, і дуже гостро на це реагують. Чесно кажучи, я ще не зустрічав жодного данця, який би не підтримував українську сторону в цьому конфлікті, чи не засуджував би анексію Криму.

Взагалі, данці досить освічені, багато подорожують, мають широкий кругозір. Можливо, вони не знають якихось дрібних деталей про Україну, але загалом дуже гарно обізнані. До того ж, дехто має інвестиції в Україні, часто там бувають, тож наша країна їм цікава і близька ще й в економічному плані.

Прикро лише, що деякі події, як та ж війна із Росією, поступово зникають з інформаційних джерел, із порядку денного – так би мовити, стають історією. Зрозуміло, що, хоч конфлікт і не завершується, він не може постійно привертати стільки уваги, як на перших етапах, розголос зменшується.

Який імідж, на Вашу думку, Україна має в очах данців? Чи сприймають її як розвинену проєвропейську державу?

У данців сформувалося певне ставлення до сусідів України – Польщі, Румунії – чесно кажучи, воно не надто позитивне, бо в перші роки після вступу до ЄС громадяни цих країн поводилися, скажімо так, не дуже чемно, зокрема, й тут, у Данії. Тож є певні стереотипи щодо цих країн.

Про Україну ж знають базові речі: як ми вже говорили, знають про війну з Росією, знають про Чорнобиль (особливо після виходу відомого серіалу), але і знають про корупцію. Маю сказати, що корупція для данців неприйнятна, її тут немає на жодному рівні, за всі роки свого життя в Данії я жодного разу не стикався з нею. Тому в очах данців ця корупційна культура в Україні – показник того, що держава не готова щось змінювати, рухатися далі. Це сприймається як власний вибір країни, її вектор розвитку. Звісно, часто саме корупційний елемент демотивує данців допомагати Україні.

Пане Андрію, якою для Вас могла би бути мотивація, щоб повернутися до України? Що мало би змінитись в Україні, щоб українці за кордоном почали задумуватися про повернення?

Звісно, у кожного українця за кордоном своя історія, тож і мотивація може бути різною. Особисто я міг би повернутися і погодитися на нижчу зарплату на кілька років, готовий був би навіть жити на якісь свої заощадження, але за умови, що це буде затребувано, що це буде потрібно в Україні. В жодному разі не хочеться повертатися, щоб боротися з «вітряками».

На жаль, в Україні є речі, які не змінюються протягом десятків років. Деякі процеси й трансформації країна має проходити за кілька років – в Україні ж вони безкінечно затягуються, і реальних змін не відбувається. Натомість, є просто якась імітація змін – це неприпустимо. Не можна підбадьорювати себе дрібничками та закривати очі на глобальні проблеми. Наприклад, соціальна нерівність і несправедливість в Україні – це величезна проблема, її не можна не помічати.
Іще в Україні залишається досить багато проблем, пов'язаних із нашою ментальністю, з пострадянською культурою. Українцям ще треба повчитися якимось дуже простим побутовим речам, поведінці, бо часто ми можемо зробити подвиг – вийти на той же Майдан – а от навести лад у себе на вулиці не можемо. Це проблема відсутності громадянського суспільства, і це дуже серйозно.

Насправді, ми тут всі усвідомлюємо, що тут ми, все одно, чужі: яким би глобалізованим не був світ, своя країна – це своя країна. Емоційно нам би дуже хотілося повернутися, хотілося би бути частиною чогось великого. А що може бути більш великим, аніж побудова державності твоєї країни?

Копенгаген, де я живу – одна з найпрекрасніших столиць Європи, при цьому, так, я готовий був би поїхати звідси, залишити це все, але точно за умови якихось змін в Україні. Я навіть готовий брати участь у цих змінах, бути частиною процесу змін. Я і зараз вісім годин працюю, решту часу присвячую волонтерству – це зовсім не мало, це потребує зусиль. Тут насправді багато таких, як я – мотивованих, готових працювати і допомагати Україні – зібравши таких людей, дійсно, можна щось змінювати. Але ключовий момент в тому, що Україна теж повинна прагнути до змін, рухатися вперед і не стояти на місці. CUPP

інтерв'ю провела: Соломія РОМАНЕНКО
кандидатка ППКУ 2021

інтерв'ю з

Яремою Бачинським

місце проживання: США

Доброго дня, пане Яремо!
Доброго дня, Соломіє.

Пане Яремо, скажіть, будь ласка, де Ви народились та виросли?

Я народився в самому Нью-Йорку в 1971 році в вересні.

А Ваші батьки народились в Україні чи теж в Америці?

Мої батьки були родом з України, їх вже, на жаль, немає. Мама була з міста Тернопіль, а батько народився в селі Черче, це поряд з містечком Рогатин, Івано-Франківська область. Батьки були досить класичними представниками того, що називають третьою хвилею еміграції в діаспору з України. Батько мій воював в дивізії "Галичина", після ДСВ опинився на території Австрії і стандартно як для дивізійників - полон та з часом експатріація спочатку в Канаду, а потім в середині 50-х років еміграція в Сполучені Штати. Родина моєї матері видно була спонсорована якоюсь діаспорною організацією і змогла в 1949 році переїхати з Німеччини через Displaced Persons Act в США, в Нью-Джерсі. Так склалось, що я був пізньою дитиною і більшість моїх кузинів були старші за мене, але насправді в великій мірі вони вплинули на мене, моє виховання і на мій світогляд.

Чи підтримувала Ваша родина зв'язки з громадою діаспорян в Нью-Йорку?

Так, звичайно. Мати була активісткою Союзу українок Америки - в них були відділи переважно в поселеннях українців третьої хвилі еміграції і також в певній мірі другої. Крім того, вона була ще дуже активною в Українському народному союзі - організація, що була заснована як страхова компанія і видавала похоронну страховку шахтарям, а потім стала благодійністю займатись і поступово стала громадською. В них є розгалужена мережа відділів в багатьох поселеннях українців різних хвиль міграції і вони також тримають курорт який називається Союзівка в горах Катскілл, де щороку відпочивали представники різних хвиль еміграції з України до США.

Батько мій був багато років досить активним у ПЛАСТ Пріяти - це є допоміжна гілка Пласту. Пласт Пріят це фактично не як батьківський комітет, а більш така серйозна допоміжна ланка цієї організації. Якщо ми, пластуни, кудись організовано їхали з домівки нашої в Нью-Йорку

на якусь екскурсію, з нами були і виховники, і батьки, бо треба було щоб були дорослі з дітьми. А в Америці з нашою культурою вирішення все в судах і так званою cultural liability дуже важливою була опіка дорослих за неповнолітніми, бо інакше можуть в суд потягнути. Я виховувався в ПЛАСТі, мої діти зараз пластуни/пластунки.

Звичайно, крім того, мама та, в меншій мірі, тато були активними при греко-католицькій парафії св. Юра в Нью-Йорку - моя парафія, де я був колись давно вихрещений там і до школи вісім років ходив. Там ще була розташована школа українознавства іншого товариства - товариства Самопоміч. Відповідно батьки мої, хто, як і коли, в залежності від наявності часу та інтересу, волонтерили. При парафії є Парафіяльний комітет - мати моя була досить там активною.

Можу назвати ще один такий приклад її громадської діяльності, яким я дуже пишаюсь. В 1988 році - як Ви знаєте припала річниця - тисяча років з Хрещення Руси-України. В тому році був створений Комітет Відзначення цієї річниці, а в США цей комітет організував рекламну кампанію і замовив тисячу білбордів, які були розміщені в стратегічних локаціях США впродовж двох чи трьох місяців. На білбордах було чітко та однозначно написано, що це було тисячоліття з хрещення України, а не Росії. Бо фактично, совєтська пропаганда підганяла це все під Росію, а наша діаспора в Америці таким чином відповіла досить своєрідно.

Які у Вас були відчуття коли Ви повернулись в Україну? Чи ставили Ви повернення собі за ціль?

Я виховувався в українському середовищі, і хоча я краще англійською володію, ніж українською, але в мене дійсно українська рідна мова, бо це перша мова. А все виховання воно було українським, при тому я думаю, що воно було концентровано українським. Воно було українське моїх батьків тому що, звичайно, коли батьки дітей виховують, то вони вкладають те, що вони знають і те, що вони бачать.

Коли я вперше приїхав в Україну в травні в 1981 році в складі тургрупи, та Україна яку я тоді побачив, вона досить разюче відрізнялась від нинішньої України. В дев'ять з половиною років це було для мене щось таке - відкриття, тому що все було інакше. На той час мати моя працювала в подорожньому агентстві Kovbasnyuk travel, в Нью-Йорку. Це була тутешня велика мережа, що працювала з іноземцями, які бажали подорожувати по Совєтському Союзу (буду називати його саме Совєтським, а не Радянським, тому що це була окупація, це не була ніяка Українська держава, тому сенсу немає і слово радянський використовувати). Такі агентства користувались серйозним попитом, бо після Хрущовської відлиги члени діаспори - люди покоління моїх батьків, можливо трохи

старші або трохи молодші, стали їздити сюди і відвідувати свою родину, хто міг.

Після того, в 1991 я був в тут з молодіжним театром. В нас був такий громадський молодіжний театр "Студія мистецького слова" в Нью-Йорку. Я в цій студії трішки брав участь і ми приїхали сюди з репертуаром Шевченка, Франка і Лесі Українки і ще з виставами різними, і півтори місяці подорожували по Україні, яка була ще абсолютно совєтська, бо це був ще Совєтський Союз, то був якраз червень 1991 року, але відчувалось, що зміни ідуть і як Ви знаєте в серпні 1991 року, тут все формально раптово змінилось. Я тоді не сприймав це як якесь повернення, тому що ми приїхали з гастролями.

Потім я ще був тут в 1994-1995 роках, влітку по півтори місяця - по два місяця гуртки англійської мови розмовної вів в рамках програми "Teaching English in Ukraine", це в Харкові було, через одну діаспорну програму того ж Українського народного союзу. Харків для мене звичайно був повним відкриттям, бо я ж ніколи раніше там не бував. Харків сам по собі він більш совєтскім може був, навіть тоді, скажімо, ніж той же Київ.

А як в 1996 році приїхав сюди вже на роботу, я їхав не з думкою, що я тут залишусь назавжди, що я тут точно залишусь. Я приїхав, бо це було перше таке серйозне робоче місце і мені особливо сподобалось тут коли я англійську мову викладав. Ну і звичайно виховання це діаспорне таке українське національне, воно далося взнаки. Я зрозумів, що все, що я роблю тут (а я тоді ще був молодим ідеалістом чи напів ідеалістом), якщо воно все нормальне і корисне, воно даватиме набагато більший ефект, ніж якщо я чимось схожим би займався в Америці. А чим би я займався в Америці? Ну в мене є Law degree, але я абсолютно не був зацікавлений 60-70 годин в тиждень працювати в law office.

Тут все було набагато цікавіше. Тут все, що робилось, воно мало якийсь сенс. Тобто були й пригоди, але також була й якась дрібна клопітка робота. Ти з людьми спілкувався, ти щось робив, когось до чогось підштовхував, надихав, допомагав, і це людям на той час було потрібне і корисне. Я ж за освітою історик і я завжди дуже цікавився історією, читав багато книжок і в мене була така мулька (вона і зараз є): а навіщо читати про історію якщо ти можеш її трохи творити? Навіть зараз, якісь окремі речі до яких я причетний, організація до якої я причетний, якщо вона займається розвитком людей, можливостей людей, human capacity development, то її дії також впливають на середовище. Знаєте, от як для freemasons - головне не те, щоб ти бачив за своє життя повністю збудований храм, тобто повністю завершену справу, а щоб ти знав, що ти зробив певні речі і як і купа інших людей, які разом до тієї мети йдуть, ви всі разом свої ці цеглинки вкладали і будували щось гарне, кльове і цікаве. Це звичайно образно кажучи, але я вже тоді цим трохи марив. Тому це було прекрасно. I felt like a much bigger fish in a much smaller pond than I would have been back in the States.

Життя тут досі залишається цікавішим, зі всіма плюсами і мінусами. Тут є сенс щось робити, тому я абсолютно щасливий, я би не змінив того свого вибору. Якщо коротко підсумовуючи, я не ставив за ціль на початку тут залишитись, але це дуже органічно все склалось для мене і я це допускав вже протягом двох-трьох років після того як в 1996 приїхав сюди по роботі.

Пане Яремо, чи вважаєте Ви, що діаспорянські українці відрізняються чимось від українців, які проживають тут? І якщо так, то чим саме?

Я думаю, що тут питання стоїть не так про те, чим відрізняються діаспоряни від тутешніх українців, питання стоїть трішки в іншій площині, хоча б для мене. Питання стоїть в площині хто є громадської спрямованості, тобто хто згоден, хто може і хто хоче займатись громадою, громадською діяльністю. Ну і звичайно, "місце сидіння" воно багато чого визначає. На своєму прикладі, я приїхав до себе додому, бо це ніколи не була для мене чужа країна, я ніколи не відчував себе тут чужим, навіть коли мені казали "иностранець, іноземець", я їм говорив, що то все нісенітниці, що вони нічого не розуміють. Бо не по паспорту,

а по душі. Я думаю що, якщо людина прийнята, її економічні потреби забезпечені, де вона б не жила, вона буде менш активною в громадському сенсі. І це правда, в Україні є люди активні і є люди неактивні. Минулорічні вибори президента, на мою думку, непогано показали цей поділ. На жаль, ну може в Америці не зовсім так, але такі приклади активних і пасивних людей в різних суспільствах більш-менш видно в різні часи, так само як і їх дії.

З іншого боку, звичайно, що діаспорний українець чи українка, які народились в Сполучених Штатах скажімо в 60-х роках чи навіть в 90-х роках, вони будуть відрізнятись від тутешніх українців, тому що вони виховались і виросли в іншому макросередовищі. Між іншим, багато моїх знайомих з діаспори, які живуть там і як правило час від часу сюди приїжджають, але більше на відстані переживають за Україну, дуже сильно обурюються і про російську мову, і було колись обурювались про совєтські символи ці різні (Слава Богу за Порошенка з цим справилася Україна, можливо раз і назавжди). Я їм говорив, проживши вже тут близько 10 років, в середині 2000-х: "Зрозумійте, що люди тут - хто приїхав, хто там внук колонізаторів після Голодомору, яких завезла з Росії совєтська влада - що ти їм пред'явиш, що ти можеш їм сказати, чому ви так чи ви так - вони в такому середовищі народились і це їх була реальність. Тобто, їх треба сприймати такими, якими вони є - як співгромадян, сусідів". І воно часом було цілком несправедливо - якщо ти живеш в Нью-Йорку, сюди раз в рік приїжджаєш і потім обурюєшся "пачєму столько етого русскава язика" - ну який сенс, ти і так нічого з того не зміниш будучи далеко. Наприклад я багато років постійно людей тут виправляв якщо потрібно, якщо вони виконували якусь соціальну функцію. Років п'ятнадцять тому це був "тіхій ужас", як в тролейбусах, якихось кабінетах тобі "по рускі" говорять - я російську вчив, але не всі іноземці українського походження вчили російську і чому ми маємо її слухати від представника держави. Я завжди казав і буду казати, що замість того, щоб нарікати десь і сварити ту Україну здалека, приїжджай сюди і підключайся, і сам втручайся в це. Я не з тих, хто вважає, що якщо ти є іноземним громадянином (а я ним є - я не є Ukrainian citizen) я маю таке саме право конструктивно і деструктивно критикувати українську державу, тому що мої коріння звідси і мені абсолютно не цікаво хто, що думає про мій паспорт.

Пане Яремо, я, наприклад, завжди вважала, що, якщо говорити узагальнено, люди, які виїхали з України з політичних причин мають бути найбільш зацікавлені в її долі, а люди, які виїжджають з економічних обставин зазвичай не згадують Україну, поки тут не стає все або дуже погано, або дуже добре. Чи погоджуєтесь Ви з таким порівнянням і як би Ви охарактеризували хвилі еміграції та їх вплив на Україну?

В цьому щось є, але я би не абсолютизував. Я Вам скажу чому. Десь на початку 1990 - 2000-х років, думаю, не було чіткого вододілу між нащадками третьої хвилі - представниками діаспори, які приїздили сюди в цих роках і які були або молоді такі як я, або їм було по 50 і вони вже встигли добитись якоїсь посади в громадській структурі такій як, наприклад, Український конгресовий комітет Америки - це одна з найбільш впливових українських діаспорних громадських організацій, кредитних спілок і тд. в Штатах. В них є може не дуже ефективне, але є лобі в Вашингтоні, в деяких штатах в них є досить моцні регіональні відділення і вони впливають час від часу переважно на національні платформи кандидатів в президенти. В 90-х роках ці організації перевели сюди мабуть десятки мільйонів доларів організованої різної гуманітарної допомоги. Люди привозили готівку, робили проєкти соціальні. В Союзу українок Америки, наприклад, був проєкт "Молоко і булочка" десь років 4-5 тривав, в кінці 90-х на початку 2000-х, де різні відділи СУА спонсорували окремі школи чи районні управління освіти в містах України (приблизно 100 шкіл). Вони збирали гроші там, перераховували сюди і розподіляли по школах, щоб в молодших класах

діти, які не отримували харчування взагалі, змогли харчуватись. Це була важлива акція, не масштабна, але про них знали і десь місцями брали приклад місцеві бізнесмени, хтось десь трохи можливо слідував цьому прикладу. Щоб Ви розуміли Союз українок Америки - це організація, яка хоч і була багато років під керівництвом представниць переважно третьої хвилі еміграції, так званих політичних емігрантів, але вона об'єднувала і досі об'єднує, не в меншій мірі, нащадків жінок, які були представницями другої хвилі. Можливо, в деяких штатах це переважно друга хвиля.

Після аварії великої на шахті Засядька, коли там загинуло більше 100 шахтарів і ціла купа напівсиріт з'явилось, США організовував туди спеціальний фандрейзинг. Я пригадую мама моя, ще з декількома представницями цієї організації провели гуманітарну акцію і взяли здається на два роки чи три під дію програми "Молоко і булочка" декілька шкіл, які були прив'язані до шахти Засядька. З одного боку це була соціяльна акція, але враховуючи де вони це робили, це також і політична, тому що це все робили представники ненависній оцій регіональній еліті Бандеровщини, Західної України. Так їх сприймали, але гроші їх брали на "Ура".

А зараз після Революції Гідності та навіть після Помаранчевої Революції звичайно більшість з цих діаспорних організацій Сполучених Штатів хоча би, ну та і Канади (я думаю в цьому сенсі ми дуже схожі, хоча канадці набагато ефективніші і реально компетентніше діють по відношенню до України і взагалі до всього, що стосується політичного впливу на свій канадський уряд) проводять різного роду соціяльну роботу чи громадську, але вона не без політичного.

І всі фактично ці організації, які діють ті діяли тоді на теренах України хоча би з північноамериканських діаспорних цих громад вони за походженням мішані. Я би не став перебільшувати важливість приналежності когось до третьої чи другої хвилі і ще важливіше зараз вже є четверта, а дехто каже навіть і про п'яту хвилю. Четверта хвиля це суто вже трудова еміграція. Людям сподобалось, що вони в Америці, в меншій мірі в Канаді, тяжко працювали і тяжко працюють, але там змогли заробити, відчути себе людьми, а не совєтскіми рабами. Їм легше сюди якісь гроші слати, ніж сюди повертатись й власне хто кому може сказати "ти мусиш тут чи там жити" - воно не діє. Тут колись була тюрма народів, тому краще цього не повторювати, а трошки може розумнішим бути.

Щодо четвертої хвилі, то я бачив її лише на початку 90-х, коли вчився в Law School і думав, що буду займатись еміграційним правом. Була купа переважно молодих людей, які приїхали на заробітки з України, майже всі нелегально, бо то

приїздили по шестимісячній візі і залишались. Мої родичі деякі легалізувались після восьми років нелегального перебування в Штатах. Не буду коментувати чи це добре чи це погано, я думаю, що це закономірно і якщо їм вдалося це зробити, ну то добре. Але була купа таких людей і в них реально біда була - хтось приїхав, гроші закінчились, когось вигнали з роботи і "ну підкажи", а я був студентом права, другий рік, допомагав різним людям, якісь поради давав. Поради були на кшталт: "Закон каже оце, але ти можеш зробити отак і так"

Четверта хвиля, абсолютно економічна і я думаю, що вони лише на початку 2000-х стали організуватись як така от своя хвиля. Звичайно, ті з них, хто залишились громадсько активними, потім створили таку організацію як "РАЗОМ" - організація, яка після Революції Гідності вже багато встигла для України зробити, про що більшість України навіть не здогадується. Четверта хвиля вона була дуже відмінна від моєї третьої, бо це була чиста економіка, з іншого боку з ними було дуже класно з деякими сидіти і говорити про що завгодно. Вони як вихідці з України насправді дуже багато знали про стан речей тут в 90-х і можна було годинами сидіти і обговорювати якісь питання. Думаю, багато з них залишились громадянами України, не так багато вже голосують, але дехто з них став потім доволі активним і вони також хто гроші перераховує сюди, хто організовує допомогу, хто допомагає з якимось лобіюванням загальних українських інтересів в Штатах чи в Канаді. Тобто і четверта хвиля яка спочатку була суто економічною, багато з них були спочатку як тут говорять "зрадофіли". В певній мірі це було таке собі трохи зрадофільство, але я думаю не від легкості, а від скрути. Зараз вони стали такою впливовою ланкою і насправді, вони в чомусь абсолютно випереджають ту третю хвилю, другу хвилю.

Я думаю, що зараз вже менше грає роль приналежність до хвилі. Може це пов'язано з тим, що Україна стала досить зрілою і українці, в принципі, хто хоче сів в Інтернет в соціальні медіа і написав на пів світу що ти хочеш і як то має бути,

хто хоче сів на літак і полетів кудись на роботу чи вчитися. Тобто, всі українці, все це українство воно набагато більш поєднане. Такого не було в 90-х, частково бо технологій не було, а частково тому, що України як такої на той час майже не було. Був цей простір, були люди, багато людей, які раді були, що вони вже не в Совєтському Союзі, але в Україні тільки все починалось. Зараз вже трохи інша ситуація.

Ви сказали, що не можна казати людям, де жити. Що тоді робити з українцями, які виїжджають за кордон? Чи потрібно їх повертати? І які їм стимули для повернення потрібно надати?

Я Вам скажу таке: єдина справа пана Зеленського, за яку я можу поважати його як політика це його ідея (вона навіть не винятково його) ввести множинне громадянство, тобто визнати його, бо воно є, воно існує і буде існувати, щоб тут гомо совєтікус не розказував. Я не думаю, що це треба робити на договірній основі, я думаю, що це треба в Законі про громадянство визначити, можливо треба підправити Конституцію, хоча я не впевнений в цьому. Визначити просто, що приналежність громадянина України до громадянства іншої держави крім і поставити перелік громадянства Російської Федерації, можна ще там декілька туди вписати або можна обмежитись лише РФ. Приналежність чи отримання другого якогось громадянства це не є підставою для втрати громадянства України. І також, навпаки, іноземний громадянин, який набуває громадянства України якщо цей громадянин не є громадянином Російської Федерації, бо це держава-агресор, він не мусить показувати, що він позбувся свого попереднього громадянства після двох років. Тобто, перестали би переслідувати Уляну Супрун і її чоловіка й інших людей, які сюди приїхали, почали в пику давати Совєтському Союзу і корупціонерам різним, їм це сподобалось і тому їх певний час переслідували за такі речі. Це було б дуже добре. Це треба робити без великої фанфари, дуже обережно. Безумовно, жодної Російської Федерації. Ніколи. Поки вона існує, відносини України з Росією мають бути мінімальними, тому що 98% зовнішніх бід України і українців, людей всіх, що тут живуть, різних походжень йдуть від Москви. Це, до речі, в діаспорі нас так виховали, але я це тут бачу. Я історію вчив, I know what I'm talking about. Я переконаний в цьому. Тому, якщо зробити таку зміну законодавства це було б добре. Що ще можна зробити? Ну можна багато чого придумати, але є одна велика проблема. Коли люди говорять про стимулювання діаспорян, щоб вони сюди приїжджали, люди не можуть (політики я маю на увазі) вони не можуть згодити про те, що окей діаспора то добре і з діаспорою треба добре працювати і нехай буде множинне громадянство для людей. Є різні формулювання цього - за територіальним походженням наприклад, тобто більш вузький такий трохи підхід, є і ширший, суто космополітичний. Вони обидва би працювали. Мені, звичайно, за походженням більше подобається. Але ефект мав би бути таким: "Яка різниця якщо хтось умовно кажучи араб скажімо чи турок чи хто там ще, якщо він може щось запропонувати". Але це вже тоді питання не діаспори, правда, трошки ширше питання.

Важливо, щоб подбали про людей, що живуть тут. Про створення умов для конкуренції, про приборкання і знищення олігархів як таких, олігархату, передумов, не буду говорити про нинішню політику бо це вже все, це просто взяли і збрехали людям, які нинішню владу обрали. Сказали, що це буде продовження по суті Революції Гідності, а зробили по суті реванш олігархів. Треба тут створювати нормальне суспільство, ліберальне суспільство, але таке де немає совєтського соціалістичного цього "Віддай мені, держава мені винна, ти і всі мені винні". Я абсолютно цього не сприймаю. Тобто, в цьому сенсі, можливо, проявляється найбільше моє американістичне таке виховання. Я так само в Америці не терплю всяких соціалістів і людей, які хочуть, що віддай все державі, а далі вона розподілить, вона краще знає. Це неправда. Треба створювати умови для життя в Україні всіх і не робити великих пріоритетів для діаспори. Треба без великої фанфари і понтів, і популізму. Просто робити. Міністерство закордонних справ має багато можливостей. Якби їм дали вказівки працювати більш системно, так само в Міністерстві освіти і в певній мірі в Міністерстві культури, то могли би активніше співпрацювати з діаспорними організаціями. Це питання організації роботи, в першу чергу.

Інвестиційні й еміграційні візи вже існують, вони давно існують, ще з Кучми є. Наскільки вони працюють я поняття не маю, думаю, що, можливо, не дуже сильно, тому що наразі не реформовані фундаментально системи координат і при відсутності верховенства права, але при повній присутності верховенства зв'язків, яке по суті

зараз відбудовується. Немає потреби ставати громадянином України, ти можеш вирішити багато питань інвестиційних для себе зв'язками, але це все не те.

Я би не давав діаспорі великого публічного якогось такого "От давайте приїжджайте". Зеленський, до речі, певний час говорив, що "Так, ми хочемо представників діаспори". Ну вже є. Смілянський наприклад він же ж голова Укрпошти. Дуже хаяли Супрун і Яреська. Але знаєте чому? Тому що це представники антисовєтської діаспори третьої хвилі. Це не є вихідці з совєтського союзу, які добре себе тепер почувають в Америці і дійсно там гарно працюють і деяких покликали назад. Це добре, треба і тих, і тих кликати, але треба розуміти, що за цим всім стоїть ще й Росія. І ми знову повертаємось до проблеми ментальної залежності, зараз може це не повна залежність, але є спроби Москви тримати Україну ментально при собі. І це продовжує часом вилазити боком. Наприклад, Дмітрій Гордон, який за Януковича був доволі ватним персонажем, а потім перефарбувався в такого самостійника (можливо в нього дійсно все змінилось, коли Росія відкрито відтяпала Крим і пішла на Донбас, мабуть, що так, саме тоді він став більш незалежно налаштованим), він зараз робить добру справу для України, але якщо його запитати про Вєлікую Отєчєствінную Войну, чи про Бандеру, Шухевича,то він все одно буде йорзати на стулі, тому що він живе міфами і штампами совєтської пропаганди в значній мірі.

Можливо, варто якийсь закон придумати про світове українство. Є практичні речі, які якби певні кроки держава зробила б, то може і цього було б достатньо. А далі просто в рамках цього всього працювати. Тому що Україна має бути в першу чергу хорошою для її громадян. В цьому є логіка якась, в кінці кінців. Це ж держава, а не якась там громадська організація і citizenship always gets priority, але це не значить, що non-citizens повинні там пояснювати щось, але має бути якийсь порядок.

Пане Яремо, в інформаційній війні, яку Росія веде проти України, вона, наприклад, дуже часто використовує наратив, що в Україні присутній неонацизм чи неофашизм. Наскільки ефективно такі та інші наративи трансформовують зображення України для американців?

Я вам скажу одну таку штуку, оскільки війна Москви з Україною триває 900 з чимось років, і почалась фактично ще перед заснуванням Москви, бо Боголюбський спалив Київ до того, як Москва почала існувати. Якщо розглядати фактично все, що відбувалось з того часу крізь призму війни, а саме так буде правильно і до речі про це не говорять, лише за Ющенка та за Порошенка дехто говорив. Росія хоче, щоб ми зникли, щоб ми стали ніким, в кращому випадку малоросами. Якщо дивитись з тієї точки зору, то звичайно, що в совєтські часи, а я жив тоді в Америці і це чув, що Совєтський Союз свого часу пакості робив, постійні дезінформаційні кампанії проводив. Впливав навіть на Департамент Юстиції де міг, підкидав сфальсифіковані докази участі українців і людей українського походження в нацистських переслідуваннях євреїв та і будь-кого взагалі. І Дем'янюк це приклад. Він помер і так і не розібрали чи був він Ivan The Terrible чи ні, хоча ізраїльський суд сказав, що він не є ним. Американська юстиція пізніше повторно позбавила його громадянства, вигнала з Америки і він помер в тюрмі німецькій. Німці, які все це вивалили разом з Йошкою Сталіним на Європу і потім цього старика уморили. Це все ця дезінформація, ця антиукраїнщина, вона весь час була в Штатах, в Канаді. Всюди, де є вплив Росії (або на той час Совєтського Союзу), там постійно ця дезінформація була присутня. Тому, грубо кажучи, те, що зараз, після 2014 року, стали гнати на той же "Азов" (там була певна кількість неонацистів, скінхедів, та і не тільки там), то їх потім включили в чорний список Держдепу і Department of Defense. Їм не можна технічної допомоги надавати, бо вони всі вважаються нацистами. Це не так, але на це вже Україна махнула рукою.

Росія діє ефективно, але з давніх-давен. Там в діаспорі це не є щось нове. Я не сказав би, що

імідж України гірший - він кращий, серед людей, які трохи знають і цікавляться подіями в цьому регіоні і в світі. Він кращий, ніж був в Совєтському Союзі, бо тоді мало хто знав про Україну, але водночас тоді, коли говорили що українець це злочинець - націоналіст, то інших українців не було. Були або Soviets, або Russians. Зараз хоча би є і те, і те, й інше.

Звичайно, що Кремль за часів Путіна в значній мірі збільшив вливання дезінформації і зараз Росія дуже активно займається інформаційною війною. Зараз в епоху соціальних медіа воно всюди. Але я не впевнений, що зараз воно гірше за наслідками, ніж було за часів Совєтського Союзу. Тоді була бездержавність і тоді це все було, мені здається, гіршим. Я не думаю, що в Америці суцільно негативний імідж України. Я думаю, що там є просто питання зацікавленості, хто хоче думати про проблеми і що відбувається в цьому регіоні, а хто не зацікавлений в цьому. Є, звичайно, певні успіхи російські, такі як шум довкола Трампа - вони вдало використали людину, яка давно мала бізнес-зв'язки з Росією в 90-х рр. Подумайте, які саме могли бути бізнес-зв'язки тоді? І вони це використовують, але вони так само це роблять в Німеччині, в Франції. І це має звичайно одним з наслідків менш проукраїнська позиція тих чи інших політиків. Хоча, як не смішно, все ж таки, коли почали зброю українцям американці продавати? Не за Обами, який був білий і пухнастий, умовно кажучи, а за Трампа, який брудний і куплений Москвою. Я б не став перебільшувати, але цим всім треба займатись. Головне без хайпу і без постійного піару. Просто тихо робити роботу і не обсмоктувати це постійно публічно.

Коли Ви раніше говорили про критику російської мови в Україні, мене це наштовхнуло на думку, що, як мені здається, представники особливо політичної хвилі еміграції люблять Україну як поняття державності, як абстракцію, але не люблять її суті. І я думаю, що оця любов до абстрактної державності, а не до суті призводить до відірваності діаспорян від тутешніх українців. Яка Ваша думка про це?

Я можу лише частково погодитись з цим. Я знаю, що в діаспорі і тоді були люди, і зараз є, і будуть в майбутньому люди, які думають і критикують, і радять часом тутешнім з позиції розгляду України більше як абстракції, ніж як сутності, але це лише дехто. Тоді, я б не сказав, що в 90-х роках хтось робив це свідомо. Я б не сказав шо зараз дуже свідомо це роблять, хоча я можу цих людей собі згадати. Я Вам скажу таке в 90-х це було менш очевидно, але зараз очевидно, що ті, хто значно менше мають реальних справ з нинішньою Україною та українцями, то такі люди будуть більш схильні розглядати та дивитись на ту Україну крізь якусь абстракцію. Так, тому в тому сенсі і в частині тих людей я з Вами згоден і це була проблема, яку я бачив. Під час першого державного чи офіційного візиту Леоніда Кучми восени 1994 року (я був тоді в складі комітету, який приймав цей візит разом з Посольством України - яке ще тоді доволі слабе було і всі будівлі були викуплені за кошти діаспори, такий великий матеріальний внесок діаспори в розвиток державних інституцій) були люди, які хотіли протестувати проти нього, бо тоді всі ще думали, що "Господи, це ж друга російська мова буде". Ми цих людей заспокоїли, сказали, що треба працювати з тими людьми, які є, бо це є реальна Україна, іншої не буде. І якщо з ними не працювати, то вони цілком можуть знову обмосквититись. Тобто, є такі люди, тоді вони були. Тоді, їх голоси були насправді впливовіші, ніж є зараз, але насправді їх не так багато і зараз майже не залишилось серед людей, які працюють з Україною. Я думаю, що це відійшло вбік. Я Вам скажу тут ще одну річ, можливо тоді таких людей було багато, тому що тоді не було української держави. УРСР це не була українська держава, це була адміністративна одиниця імперії, це навіть не була повноцінна Малоросія, така собі напів Малоросія. Я думаю що, це було явище досить поширене, але зараз воно залишається на рівні коментарів у Фейсбуці переважно.

І є ще один немало важливий фактор: в 90-х і 2000-

х рр. місцеві українці обдурили діаспору на значні суми грошей, які були зібрані громадськими організаціями в Штатах. І такий тогочасний злодійський менталітет передався від Совєтського Союзу, тому що це була держава, якій все рівно на своїх громадян, яка постійно їм брехала і обмежувала в всьому, але паралельно вона їм дозволяла десь збрехати, десь щось взяти. Зараз, в реалії є олігархічна ця система і є наприклад ще якісь "святі корови", як система охорони здоров'я. Чому вигнали Супрун? Вигнали, тому що Кремль через своїх людей в середовищі Зеленського дав йому зрозуміти, що ніяких Супрун, ніяких діаспор, ніяких бандеровців. Насправді, він дав зрозуміти що не потрібно ніяких вільних від тутешньої України українців і в цьому можливо є і найбільша перевага отаких от діаспорянців і водночас найбільш сильно виражене слабке місце. Для прикладу Супрун - в неї є свої гроші і по лінії лікарській і чоловік добре колись заробляв, мав свою IT компанію в 2000-х роках. Тому таких людей, особливо коли вони в позиціях впливових, сприймають як загрозу, бо їм дійсно не потрібні ці гроші, їм нічого не треба. Супрун з чоловіком і місцевими людьми створили організацію Patriot Defense і пару десятків мільйонів доларів зібрали і вклали в десятки тисяч польових аптечок і щоб натренувати десятки тисяч бійців українських першій невідкладній бойовій допомозі. Тому, коли такі люди призначалися у владні структури, то їх місцеві навіть пост совєтські, але переважно зі злодійським чи напівзлодійським менталітетом люди, бачили в них певну загрозу або щонайменше наївність.

Моє бачення діаспори, наприклад, сформоване за картинкою канадської діаспори. І, напевно, до Супрун я навіть не знала, що американська діаспора активна. Як Ви думаєте чому в багатьох людей схоже бачення складається? І як на національному рівні чи на рівні штатів американська влада підтримує українську діаспору?

Дивіться, по-перше, населення Канади це приблизно 1/9 населення Штатів. При цьому Канада більш просторна держава, ніж Штати. Обидві дуже великі, обидві мають певний федеральний устрій, він трохи різний. В канадців не було Громадянської війни. В канадців, насправді, менш складна історія, ніж в американців. І вони трішки як держава молодші.

Друге і найважливіше, от коли ішла перша хвиля і почасти друга хвиля еміграції з України, в Канаду поїхали хлібороби. А в яку Америку поїхали українські емігранти? Переважно в міста. Вони поїхали і стали частиною, ну не зовсім, але пролетаріату. А Канада вона якраз заселювала ту Манітобу, той Саскачеван і в трохи меншій мірі Альберту, де є степи, поле. Там клімат дуже схожий на Центральноукраїнський і навіть Східноукраїнський (якщо взяти мінус 10 років). Вже тоді українців та інших людей зі Східної Європи кликали в Канаду в ті степи. Там уряд видавав за мізерну ціну землю хліборобам, фермерам по суті. Крім того, провінції, які були малозаселені і в яких великих міст взагалі не було, там українці стали однією з націй чи країн походження конституантів Канади. Тобто, українці туди ввійшли не лише як мігранти, які прийшли на робочі місця, вони не стали як українці в Нью-Йорку, вони стали творцями Канади. Вони були на рівні з іншими і їх так і сприймають. Хоча під час Першої Світової Війни, на жаль, було інтерновано десятки тисяч українців з Галичини, бо вони були з Австро-Угорщини, а вона воювали проти Канади. Все одно, закінчилась війна і всіх випустили. Вони сприймались і зараз сприймаються як від крові і кості, частиною плоті того, хто такі канадці. Вони були співвласниками і співтворцями тої Канади. Не стільки на Сході, не стільки в Онтаріо, чи в Квебеку, але на Заході та Центрі країни. Вони були творцями, організаторами політичного життя в дуже багатьох спільнотах, містечках, селищах. Вони були творцями того, то було їх від самого початку. В Сполучених Штатах, ці перші дві хвилі це просто було вливання роботяг, працівників. Для того, щоб українська еміграція мала схожий вплив на розвиток Сполучених Штатів і американської політики, я по-перше не

впевнений, що це було б можливо, бо в Америці завжди асимілювали жорсткіше, треба було б в десять раз більше українців, щоб могли в силу чисельності ставати спільнотою з якою повинні були б рахуватись ще тоді в 19 ст, а не просто людьми які своєю важкою працею могли здобути для дітей хоча б щось. Тут з самого початку були вже інші умови, в які потрапляли вихідці з України.

По-друге, там не було громадянської війни. Там простіше життя було. І Канада на відміну від Штатів вона фактично до своєї участі в ПСВ займалась лише собою. Там не було рабства, ксенофобства, такого що в Америці в багатьох місцях. В Штатах це глибше все йшло, набагато важче було. Там мало б бути вливання десятків мільйонів українців, яких в природі не було, для того, щоб українці зайняли фундаментальну іншу позицію. Відповідно в Канаді вже в 20-хх рр. ХХ ст була ціла мережа україно-канадських політичних спільнот. Там був дуже сильний лівий, навіть прокомуністичний рух, їх називали Ukrainian Farmer Labor Temples - це були люди, які, коли тут був Голодомор, вони підтримували совєтську власть, бо просто не могли повірити. І тих ліваків Совєтський Союз дуже підтримував, їх возили сюди, показували як тут все хорошо. Але в принципі вони і з українськими комуністами в Америці так робили, але після ДСВ їх стало тут дуже мало, бо третя хвиля «грохнула» їх так добре - що є однією з заслуг третьої хвилі, яка допомогла антикомуністам добити комунізм в Америці. І саме від цього почався політичний вплив української діаспори в Америці. Вдало вклинились в політику американську. Мають обмежений і такий точковий вплив. Крім того, в окремих штатах (переважно Східне узбережжя і 5-6 штатів в Середньому Заході) українським організаціям вдалося починаючи з кінця 50-х і по середину 70-х добре представляти інтереси України. Отам вони якраз і впливають дуже точково. Вони відповідно впливають на вибори в Конгрес, в Нижню палату більше, ніж в Сенат. І це продовжує так бути.

Парадоксально, президенти Штатів республіканці починаючи з 1991 року переважно більш матеріально, тобто політично, підтримували розвиток української державності і трохи більше військової державної компоненти, а демократи більше на словах, більше грошей засилали в програми допомоги. Республіканцям голоси української діаспори більш потрібні, ніж демократам, тому що результати виборів президента завжди вирішуються в оцих штатах посередині Америки і це якраз там живуть люди українського походження.

Насправді, якщо взяти канадську діаспору то вона політично зараз міцніша, вона може краще лобіює, в неї більш сильніші фінансові інститути і в неї є багато своїх людей в уряді канадському. Там, якщо взяти представленість як ознаку політичного впливу в органах різних, то в канадських цей вплив набагато міцніший. Американська діаспора має менший вплив на Вашингтон, вона слабша, українців мало, Америка доволі густонаселена. Але одна по-своєму, а інша по-своєму впливає. Мені здається, що в Америці українці більше філантропію скерували на підтримку академічної складової. До прикладу, Harvard Ukrainian Research Institute - його створили наприкінці 70-х рр. українсько-американські багатії. Думаю в цьому сенсі третя хвиля мізками добре попрацювала.

Зараз все змінилось, все там глобалізувалось через технології. Всі набагато ближчі. Я думаю, що поступ в технологіях він більше покращив вплив американської діаспори, ніж він покращив вплив канадсько-української.

І останнє запитання. Пане Яремо, як Ви думаєте, яка роль діаспори в майбутньому України?

Я думаю, що це вже відбувається. Тобто, ми вже бачимо якою є роль діаспори в майбутньому України. Все, що з 2014 року тут діється, це є вже майбутнє України. Я б не став говорити, що в майбутньому, бо майбутнє почалося після розстрілу Небесної Сотні і коли народ України витіснив так званого президента. CUPP

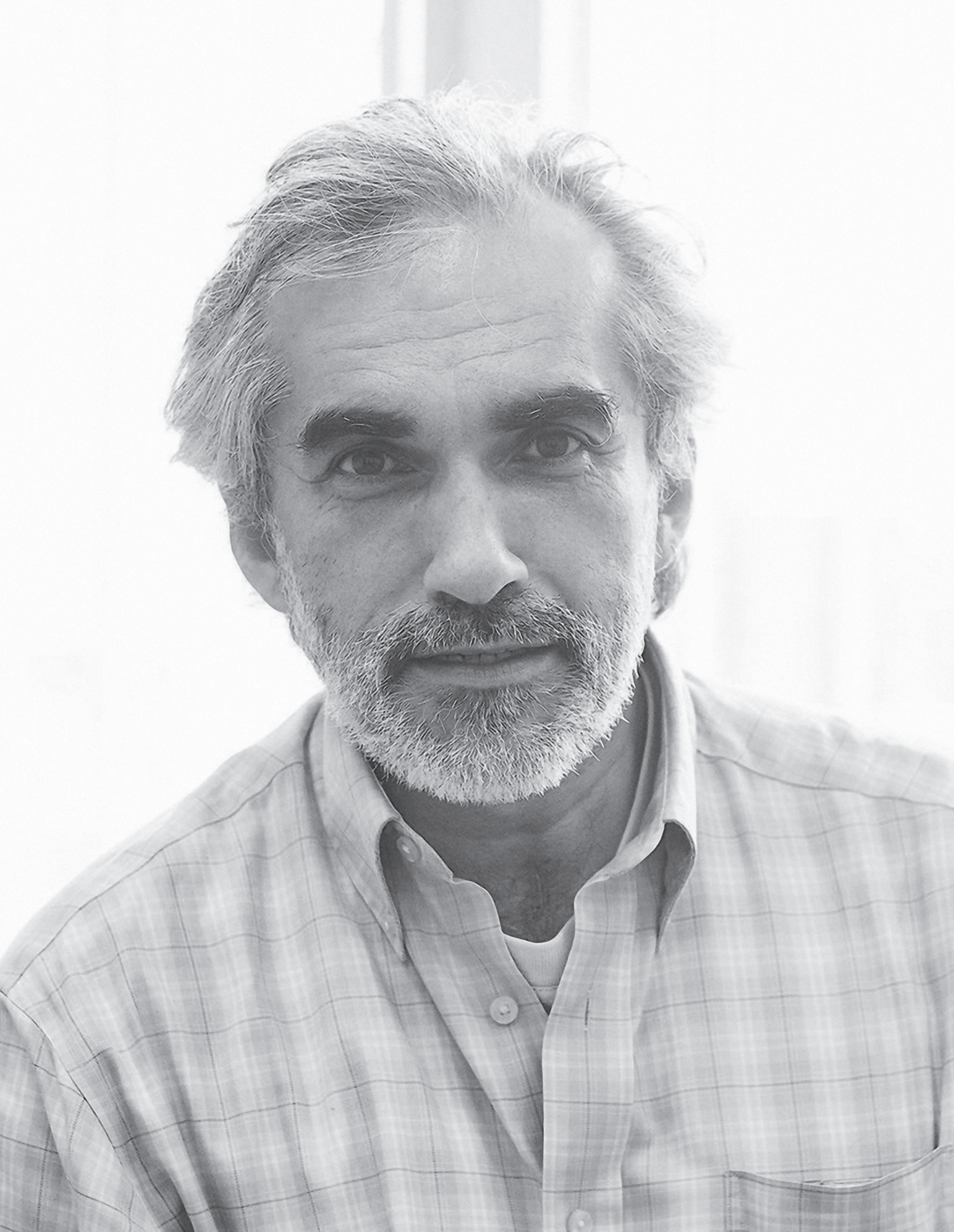

інтерв'ю провела: Соломія РОМАНЕНКО
кандидатка ППКУ 2021

інтерв'ю з

Ярославом Грицаком

У своїй статті Ви зазначаєте, що Зеленського обрав середній клас сформований ще за Кучми. Насправді міжнародні партнери дуже часто ставлять під сумнів потенціал середнього класу України. Ба більше, через малу матеріальну забезпеченість і низьку чисельність вони часто говорять про його відсутність. Як би Ви прокоментували можливості українського середнього класу сьогодні, разом із пандемією та черговим економічним падінням? Чи можна взагалі вважати український середній клас «середнім» у розумінні Заходу?

Тут проблема з дефініціями: що чи кого вважати середнім класом? Моя відповідь: об'єктивні критерії - скажімо, рівень зарплати і забезпеченості – діють слабо. Адже цей рівень буде різним не те що у різних країнах, але у різних регіонах. Якщо ми беремо за мірило рівень Заходу ми неминуче приходимо до висновку, що середнього класу у західному розумінні в Україні не існує.

Головну роль відіграють не об'єктивні, а суб'єктивні критерії: середнім класом в Україні є ті, хто вважає себе середнім класом і відповідно до цього ведуть себе як середній клас. Цей підхід є універсальним. Скажімо, ми не можемо задовільно означити, що є нація чи що є місто. Як казав св. Августин: «Я знаю, що це таке – поки мене не починають питати себе, що це таке?». Відповідь є проста: місто є той населений пункт, мешканці якого вважають, що живуть у місті; нація є спільнота, члени якої вважають, що належать до одної національної спільноти.

Якщо брати цей суб'єктивний критерій, то український середній клас існує, і він становить, за різними підрахунками, 15-20% населення країни. Зрозуміло, що він є затонким. Але ми мусимо брати до уваги що Україна є бідною країною. З іншого боку, навіть 15-20% може бути дуже багато, якщо говорити про зміни в країні: революційні зміни робить не більшість а меншість. Проблема зі середнім класом в Україні не в тому, що він малочисельний, а в тому що він з-посеред себе не може видати повноцінного політичного проекту. Він може творити чудеса мобілізації й активності у часи небезпеки – як це було під час «російської весни 2014 р. Але як тільки ця загроза послаблюється, цей середній клас знову стає малоактивним.

Ви також говорите про те, що для non idiot proof leaders важко зламати системи з idiot proof інституціями. З одного боку - так. Як і в США, так і в Польщі попри популізм все одно простежується міцність демократичних інститутів. А з іншого – що відбувається з їхніми суспільствами під впливом non idiot

proof leaders? Ми спостерігаємо їхню значну поляризацію, тамтешні люди стають більш охочими до простих рішень та відповідей. Наскільки довго можуть протриматися міцні інститути за таких обставин?

Колись Тоні Джадт сформулював дуже точну тезу: у сучасному світі грає роль не так різниця між бідними і багатими країнами, як різниця між бідними і багатими у кожній країні. Популярність популізму власне й тим пояснюється, що багаті стають все багатшими, бідніші – все біднішими, а середній клас відчуває себе більш загроженим. Є загальне відчуття, що діти будуть жити бідніше за батьків. Тут йдеться не про абсолютну бідність, коли нема що їсти і в що вдягнутися – а про відносну бідність, чого я не маю чи що я не можу собі позволити у порівнянні зі своїм сусідами чи тими, кого я бачу по телевізору. За таких обставин, перемагатиме той, хто краще обіцяє і пропонує прості рішення. Але це не означає, що вони перемагатимуть завжди чи в кожній країні. Ми дивимося на США, Великобританію, Польщу, Угорщину, де при владі є популісти – але не забуваймо дивитися на Німеччину, Південну Корею, Канаду чи навіть Францію, де популісти все-таки не при владі.

У моїй уяві існують реперні країни – країни, які визначають загальну тенденцію. У нашому регіоні – це Польща. З одного боку, там знову переміг Дуда, з іншого боку – він виграв незначним процентом. Поки там є сильна опозиція, є надія, що ситуація може змінитися – а зміна ситуації у Польщі тягне за собою зміни в інших країнах. Подібна ситуація в США. Подивимося, що станеться там під час президентських виборів. Для Європейської Унії такою реперною країною є Німеччина.

Й останнє: ми не знаємо, як буде виглядати світ після того, як скінчиться епідемія коронавірусу. Цілком можливо, що для багатьох бідність буде уже не відносною, а дійсно абсолютною. Часом мене страшить думка, що краще уже не попереду, а позаду нас.

Але з другого боку, бачимо, що краще з епідемією поки що справляються країни, де є стабільні інституції і притомні лідери. Це дає надію, що популісти будуть програвати, а вигравати фахівці.

На Вашу думку, який існує вплив діаспори на формування громадянського суспільства в Україні? Чи відчувається за ці 30 років існування різноманітних міжнародних програм, зокрема таких, як CUPP, необхідний приплив енергії в українське громадянське суспільство?

Наша повоєнна діяспора є переважно галицькою. Галичани вивезли з Галичини традиції громадського життя, які вони успадкували з австрійської доби і які, попри тиск польської держави, залишилися сильними у міжвоєнній Польщі. І після падіння комунізму вона пробувала перенести ці традиції на свою історичну батьківщину.

Приклад, який мені найближчий – Український Католицький Університет. Він є творивом головно одної людини – Бориса Ґудзяка, теперішнього єпископа філадельфійського Чого він нас усіх навчив – це культури приймати рішення разом, після спільного часом гострого обговорення. Це є протилежним до культури одноосібних рішень, де більшість немає реального голосу і діє

правило «я -начальник, ти- дурак». У нас в УКУ немає корупції, ми є стабільною громадянською інституцією, котра існує без допомоги держави, за рахунок фандрейзингу. Власними силами, без досвіду і допомоги діяспори, ми такої інституції ніколи б не вибудували.

Боюсь, однак, що такий інституцій як УКУ в Україні небагато. Кажу це не з гордістю про УКУ, а з сумом про Україну. Бо я був свідком інших історій: люди з діяспори – прізвищ не називаю – приїхавши в Україну, дуже швидко «українізувалися», тобто перейняли наші звички. Не вони міняли Україну – Україна міняла їх, і, на жаль, не в найкращий спосіб.

Але у загальному балансі я оцінюю вплив діяспори позитивним. Україна поруч з Вірменією і, може, Литвою є єдиними колиншіми радянськими республіками, де діяспора зіграла таку велику роль.

У статті Ви згадуєте про наявну в Україні достатню масу реформаторів. Дійсно, за останні роки можна побачити більше професійних людей, здатних до конструктивних реформ. У той самий час незрозуміло, наприклад, чому так важко знайти заміну Арсену Авакову на посаді Міністра внутрішніх справ України, хто, окрім Уляни Супрун, може довести до кінця медичну реформу, хто займатиметься розвитком громад та місцевого самоврядування на місцевому рівні тощо. Можливо, проблема розвитку України таки залишається у нестачі індивідуумів, з належним рівнем складності думання?

Загальне правило: якщо немає нормальних людей при владі, то це не тому, що їх немає взагалі – а тому, що принципи відбору є такі, коли фаховість і чесність не є на першому місці. Ми ж знаємо, що Авакова не можна замінити тому, що його нема ким замінити – а тому що саме така людина як Аваков вигідна сучасній владі. А як тільки він стане невигідним, вона його зразу замінить.

Українська політична система далі залишається системою обмеженого доступу. Доступ регулюється близькістю до майже сакрального тіла президента. Від чого є фахівець Єрмак?

Колись Горбулін дуже чітко назвав головну проблему українського державного апарату: у ньому дуже мало людей, які водночас могли би бути і фаховими, і порядними. Але у нас так апарат налаштований, що ці риси або не приймаються до уваги, або взагалі неможливі при відборі. У 2014 р. я був у комісії з вибору голови НАБу. Умови були складені так, що кандидат мав мати юридичну освіту, щонайменше 10 років досвіду у правових органах, з них 5 років – на керівній посаді. Кожна з цих трьох умов виключає порядність – бо як зберегти порядність, будучи 5 років на керівній посаді у правових органах?

Найбільше незамінимих людей на цвинтарі. Тому наша проблема не в браку фахівців, а в принципах функціонування державної влади.

Інколи мені здається, що до України можна застосувати прислів'я: "Чому бідні – бо дурні. Чому дурні бо бідні". У своїй статті Ви зауважуєте, що для підняття рівня ВВП на одну особу Україні потрібно виконати власне «домашня завдання», зокрема забезпечити справедливий та незалежний суд. Насправді

навіть задля досягнення цієї мети потрібно мати неабиякий запас коштів. Станом на сьогодні, Україна навіть не може виплатити зарплати суддям, яких було підвищено судовою реформою 2016 року для забезпечення їхньої незалежності. Для імплементації реформ (навіть за підтримки міжнародних партнерів) чомусь завжди бракує коштів. Чи не є це «гріховним колом»?

Коштів буде бракувати завжди, але це не можна служити виправданням для браку реформ. Сусідня Польща коли починала реформи у 1990-х, була у боргах як собака в реп'яхах, але коли почала робити реформи, кошти знайшлися. Важливіші за грошові ресурси є ресурси людські. Назвіть мені українські виші, де готують порядних юристів – не тільки фахових, але й порядних? Колись мені звернули уваги, що Академія Ківалова випускає більше юристів, аніж пару українських вишів разом взятих.

Тобто я повертаюся до старої тези: зміни не стануться, якщо за ними не стоятимуть структурні рішення. Скажімо, створення вишів чи факультетів, де освіта поєднується з правильними цінностями. Це по-перше. А по-друге, Україна – це на спринтерська, а стаєрська країна. З огляду на нашу нещасливу історію, ми не можемо розраховувати на швидкий успіх. Тому ми повинні грати « в довгу». Це означає, що якщо ми хочемо мати успішну судову реформу, ми уже сьогодні – а краще, ще вчора або позавчора – створили виш, звідки будуть братися реформаторські кадри.

Щороку дуже багато українців залишають батьківщину. Що може стати стимулом для українців повернутися додому? Чи є взагалі можливість, що додому повернуться не лише ті, що виїхали у цьому столітті, а навіть друге-третє покоління діаспори? Чим Україна може бути для них цікавою?

По-перше, є стара теза: жодна справа національної незалежності не обійшлася без еміграції. По-друге, багато успішних країн пройшли через фазу масової міграції. Як приклад назву Ірландію, Італію і Польщу. По-третє, взагалі масова міграція на великі відстані є одною з найстабільніших тенденцій модерного глобального світу. Тому на міграцію треба дивитися як на конечність, при чому не завжди неґативну. Ключове питання: як зробити так, щоб частину грошового і соціального капіталу, зробленого у міграції, поверталися в батьківщину і працювали на позитивні зміни?

Зверніть увагу: я не кажу, що українці мають повертатися в Україну фізично – я кажу, що має повертатися їхній капітал. При чому наголос власне на слово «капітал», а не на збереження – бо, збереження або «ховаються у панчохи», або «проїдаються», а капітал працює і приносить прибуток. Тому перша умова повернення додому: зробити так, щоб капітал в Україні нарешті почав працювати, щоб його невигідно було ховати або проїдати. Це питання реформ. Друга умова: треба створити вигідні умови для повернення і людей, і капіталу додому. Тут одною з розвязок може

стати подвійне громадянство. Розумію, що в умовах війни з Росією це тяжко зробити. Але тут для Росії можна зробити виняток як для держави-агресора: на вихідців з цієї країни подвійне громадянство не поширювати. І нарешті: Україна є цікавою вже тим фактом, що вона є цікавою країною. Ми можемо скаржитися на багато речей в Україні – але ми не можемо скаржитися, що нам тут скучно. Колись Тім Снайдер сказав це дуже добре: Європа – це проза, а Україна – це поезія. Я можу сказати зі свого досвіду: я викладаю уже майже 30 років, і багато з моїх студентів виїхали за кордон. Лишаються ті, що хочуть комфорнтого життя. Як правило, вони його добуваються – але часто ціною «скучного життя». Повертаються амбітні. Їх привертає адреналін та можливості росту. За кордоном вони одні на десять тисяч фахівців, тут вони одні на сто чи навіть на десять. Україна має переваги молодої держави, де багато речей можливими – на відміну від старих і старших держав, де все уже більш-менше усталено.

Українська освіта. Чи зможуть українські університети, наприклад УКУ та НаУКМА, колись відкрити свій супутниковий кампус десь в інших країнах? Та й взагалі, чи зможе колись українська освіта стати справді потрібною в світі?

Не знаю про НаУКМА, а УКУ не лише про це мріє, а цього хоче – бо це, значною, мірою питання нашого виживання і стабільних ресурсів. Питання тільки часу і ціни - а тепер до нього додалося ще непевність ситуації після коронавірусу. Колись Євген Глібовицький влучно сказав, що УКУ у системі міжнародної освіти є comparative but not competitive. Наше завдання перейти від першого стану, де ми гарно виглядаємо на фоні не дуже якісної освіти в Україні, до другого стану, де ми можемо конкурувати на міжнародному ринку. Легко бути яскравою зіркою, коли місяць не світить. Треба бути зіркою і на місячному небі. Але самі ми цього не зможемо зробити, якщо не покращиться якість освіти в Україні. Ми навіть жартуємо, що ми готові до того, щоб в УКУ справи йшли гірше, тільки щоб в Україні вони йшли краще.

Місце України у світі. На Ваше переконання, Україна проґавила свій шанс стати регіональною потугою у 2004 та 2014 роках. Тож яка доля України? Надавати іншим успішним державам свій ринок на 40 мільйонів осіб, втрачати суб'єктність на міжнародній арені, шукати інших альянсів... Невже подібних вікон можливостей більше не буде?

Україна могла стати такою країною для Східної Європи, але не стала. Я надіюся, однак, що поки що. Вікна можливостей відкриваються і закриваються швидко, але вони ніколи не закриваються назавжди. Головне: чи ми будемо готові скористатися з того, коли вони знову відкритися? А це, повторююся, що ми повинні грати «у довгу». CUPP

інтерв'ю провів: Денис ДМИТРЕНКО
Університет Тарту (Естонія), CUPP 2021

інтерв'ю з

Людмилою Пилип

місце проживання: Естонія

Доброго дня, пані Людмило. Розкажіть, будь ласка, як ви опинилися в Латвії?

Все дуже просто. Просто і романтично. Вийшла заміж. Потім працювала. За першим фахом я – біолог-хімік. Я закінчила Ужгородський Державний Університет.

Після того я стала журналістом. Це був збіг обставин. Спочатку я працювала на місцевому радіо. Існувала інформаційно-аналітична програма «Україна», куратором якої було Посольство України в Латвії. І сторінка була в латвійській газеті Rīgas Balss. Це все було українською мовою.

Як вийшло, що ви змінили спеціальність з біолога-хіміка на журналіста?

Так склалося, був такий період. Я багато разів за своє життя змінювала професії. Хоча я ніколи не думала що буду журналістом, але step-by-step, крок за кроком життя вело до того що я ним стала.

Я вела, і продовжую вести, на Латвійському радіо українську програму.

Я – громадянка Латвії, я вже не громадянка України.

Як ви починали свій шлях в журналістиці?

Спочатку я допомагала у Посольстві України в Латвії, там був такий інформаційний відділ. І тоді це був посол пан Михайловський. І пані, яка вела сторінку, від'їжджала, чи щось таке, і мене попросили її замінити.

В радіожурналістиці дуже важливий голос. І коли я прийшла на Латвійське радіо, то вони не просили відразу там якийсь репортаж зробити. Замість цього послухали мій голос. Тільки я заговорила, вони сказали «всьо, підходить».

Приходилося дуже багато працювати. Мені пощастило, у мене були чудові вчителі та модератори, як на Латвійському радіо, так і на «Радіо Свобода». Людмила Литовченко, наприклад. Крім того, сама вчилась. Потім – при «Свободі» теж курс.

Так по-тихеньку, по-тихеньку, писала в Україну в газети, в журнали, на телебаченні були якісь інтерв'ю. Але це було так, все-таки радіо – це моє.

Розкажіть про свою роботу на Латвійському радіо та на «Радіо Свобода».

Я позаштатний кореспондент Латвійського радіо. Веду програму «На хвилях Дніпра», українською мовою. На Латвійському радіо є п'ять програм, і одна з них – це Латвійське радіо 4. Це для національних меншин. Воно російською мовою виходить. І там, серед інших, є програма «На хвилях Дніпра» українською. Це така інтеграційна програма латвійського уряду. Такі програми є у кожної національної меншини.

На інтернет-сайті вона подекуди українською, подекуди російською мовою. Іноді буває і латиською, для того, щоб більше людей читало. Хоча тут багато проживає українців, але це було дуже важливо і актуально після Майдану, в перші роки, коли почалася війна на сході України, дезінформація, російська пропаганда працювала. Приїжджали до нас поранені військові і майданівці. Латвія надавала їм медичну допомогу і реабілітацію. І я брала з ними інтерв'ю. І це була, як то кажуть, з перших уст інформація. Людина там була і розказує те що є. Це було дуже важливо. Тому я і відео робила з ними.

Хоч це програма культурна, але прийшов такий час. В будь-якій культурі важливо поставити акцент. А коли в твоїй батьківщині війна, то, безумовно, про це треба говорити, навіть через культуру.

На «Радіо Свобода» я розповідала українцям про те, що відбувається в Латвії, Литві та Естонії, а на місцевому (Латвійському) радіо я розповідаю не так про події в Україні, як про те що відбувається в українській діаспорі. Діаспора активна. Зараз менше, але все одно. Подій багато, буває що програму треба стискати.

Про події в Україні краще коли хтось розповідає. Я беру інтерв'ю у людей які сюди приїздять з України. Це було дуже актуально завжди. А особливо під час Майдану, і потім війни на сході України.

Я і зараз журналіст в «Радіо Свобода», але менше й менше публікацій, тому що трошки змінюється контент. Зараз про події у іншій країні можна дізнатися дуже скоро. Це ще й тому, що зараз у мене є й інша професія, пов'язана з інтернет-торгівлею та менеджментом. І ця робота забирає у мене багато часу.

У «Радіо Свобода» є офіс у Празі, і є у Києві. Мої модератори були у Празі. Кореспонденти були з різних країн (наприклад Італія, Німеччина, Польща, Білорусь).

Під час роботи на «Радіо Свобода» я також робила репортажі для української служби BBC. Для. Була співпраця дуже плідна, але потім у них пішли скорочення.

А чи писали ви статті, або вели передачі латиською мовою?

Латиською мовою я не вела. Хоча я і володію латиською мовою, але в радіопрограмі мова повинна бути досконала. В мене все-таки залишається акцент. Коли я навіть російською розмовляю, відчувається акцент. В латиській є свої нюанси: «гарумзими» (літери ā, ē, ī, ū), закінчення.

Я поки що не беруся (вести програму латиською). Там має бути не лише дикція, але і правильна вимова без акценту. Ну ви розумієте.

Інколи лише буває, що я беру інтерв'ю у людей, які не володіють українською мовою. Наприклад, з латишами я беру інтерв'ю латиською. Але потім накладаю зверху український переклад.

Чим вас приваблює робота журналіста?

В своєму житті я дуже багато міняю професій. Мені цікаво. Японці кажуть що кожні, здається, п'ять чи сім років треба змінювати професію.

А в журналістиці я була і є. Це моє.

Тому що це унікальне відчуття, коли ти береш у людини інтерв'ю. Зрозуміло, що ти щось про неї повинен знати, коли ідеш на зустріч. Але під час розмови відкривається такий всесвіт!

І це настільки цікаво, що інтерв'ю може бути аж дві години, хоча до репортажу увійде лише сім, максимум десять хвилин. Це цікаво, мені це подобається. CUPP

CANADA-UKRAINE PARLIAMENTARY PROGRAM
ПАРЛЯМЕНТАРНА ПРОГРАМА КАНАДА-УКРАЇНА
PROGRAMME PARLIAMENTAIRE CANADA-UKRAINE

30 РОКІВ В ОБЛИЧЧЯХ ЛІДЕРІВ

Парламентська Демократія

Браян Малруні (1984-1993)

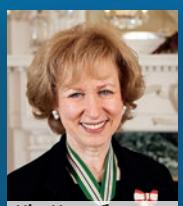
Кім Кемпбелл (1993)

Жан Кретьєн (1993-2003)

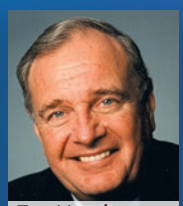
Пол Мартін (2003-2006)

Стівен Гарпер (2006-2015)

Джастін Трюдо (2015-2019)

Джастін Трюдо (з 2019)

Президентська Демократія

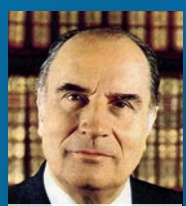
Франсуа Міттеран (1981-1995)

Жак Ширак (1995-2007)

Ніколя Саркозі (2007-2012)

Франсуа Олланд (2012-2017)

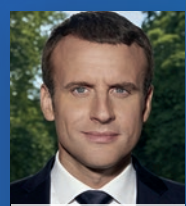
Емманюель Макрон (з 2017)

Парламентська Демократія

Джон Мейджор (1990-1997)

Тоні Блер (1997-2007)

Ґордон Браун (2007-2010)

Девід Камерон (2010-2016)

Тереза Мей (2016-2019)

Борис Джонсон (з 2019)

Президентська Демократія

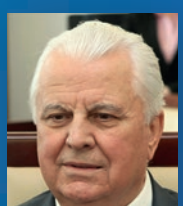
Леонід Кравчук (1991-1994)

Леонід Кучма (1994-2005)

Віктор Ющенко (2005-2010)

Віктор Янукович (2010-2014)

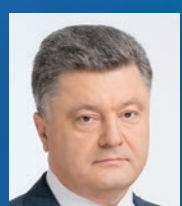
Петро Порошенко (2014-2019)

Володимир Зеленський (з 2019)

Керована Демократія

Борис Єльцин (1991-1999)

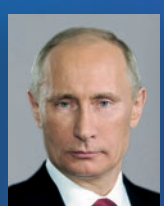
Володимир Путін (2000-2004)

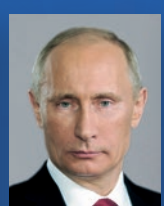
Володимир Путін (2004-2008)

Дмитро Медведєв (2008-2012)

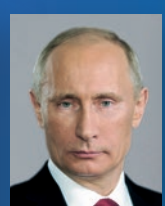
Володимир Путін (2012-2018)

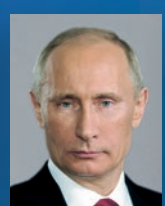
Володимир Путін (2018-2024)

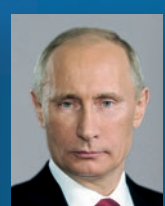
Володимир Путін (2024-2030)

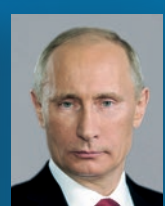
Володимир Путін (2030-2036)

Володимир Путін - Президент пожиттєво за наслідками поправок до Конституції Російської Федерації від 2020 року.
Результати виборів в керованій демократії - наперед визначені.